

HIF-Rapport

2004:9

HALLER I NORD

En kartlegging og analyse av anleggsbrukere av nordnorske innendørshaller.

Del II

KOLBJØRN RAFOSS

Høgskolen i Finnmark

	PUBLIKASJON: HiF-Rapport 2004:9 ISBN: 82-7938-109-0 ISSN: 0805-1062
Publikasjonens tittel: HALLER I NORD En kartlegging og analyse av anleggsbrukere av nordnorske innendørshaller Del II	Antall sider: 39 Dato: 25. oktober 2004 Pris: kr 115,-
Forfatter: Kolbjørn Rafoss	Avdeling: Avdeling for Pedagogiske og humanistiske fag
Godkjent av: Jan Ove Tangen, Høgskolen i Telemark Tor Oskar Thomassen, Høgskolen i Finnmark	
Oppdragsgiver: Norges forskningsråd Forskningsprogrammet: "Idrett, samfunn og frivillig organisering".	Prosjekt: Haller i Nord – En undersøkelse av anleggsdekning og anleggsbruk i ti lokalsamfunn før og etter bygging av spesialhaller.
Utdrag: Den største gruppen hallbrukere var i alderen 15-19 år. Det store flertallet som bruker hallene er menn. Bruken var ulikt fordelt mellom kjønnene oppover i aldersgruppene. Det var i hovedsak menn over 20 år som brukte hallene. Aldersprofilen blant brukerne var smalere og forskjellene større blant mannlige og kvinnelige brukere i treningshallene enn vi finner i andre store kostnadskrevende innendørsanlegg. Hallbrukere kan deles inn i tre aktive grupper; konkurranseaktive kvinner i aldersgruppen 16-19 år som trente like ofte og deltok i flere idrettsaktiviteter enn sine jevnaldrende menn, en gruppe menn i alderen 20-25 år som var den gruppen som trente oftest i hallene og gruppen av mannlige bedriftsidrettsutøvere over 36 år. Denne gruppen hadde den lengste sesongen inne i hallene og brukte i liten grad andre idrettsanlegg enn hallene. Med økende alder får hallen større betydning som arena for mannlige hallbrukere. Blant hallbrukerne svarte tre av fire at de oftest trente i idrettslag eller bedriftsidrettslag. En stor gruppe (44 prosent) hadde hallen som sin viktigste treningsarena. Hallens betydning som treningsarena økte med alderen. Hallbrukere reiser ikke lenger for å trene, enn de som trener i idrettshaller og svømmehaller.	

Kolbjørn Rafoss

HALLER I NORD

En kartlegging og analyse av anleggsbrukere
i nordnorske innendørshaller

DEL II

Høgskolen i Finnmark
Avdeling for fritids- og kulturfag
Follumsvei
9500 Alta
Telefon:78450253
E-mail:kollis@hifm.no

Innhold

1. Innledning	5
1.1 Differensiert idrettsdeltakelse	5
1.2 Problemstillinger, spørsmål og avgrensninger	7
1.3 Oppbygging av rapport.....	7
2. Metodisk tilnærming.....	8
2.1 Enheter og utvalg.....	9
2.2 Presentasjon av den enkelte hall.....	9
2.3 Undersøkelsens datagrunnlag	11
2.4 Måling av reliabilitet og validitet.....	12
2.5 Databehandling	12
3. Anleggsbrukere.....	13
3.1 Sosial bakgrunn	13
3.2 Idrettsdeltakelse omfang.....	17
3.3 Organisasjonsmåte.....	19
3.4 Trening i hallene og bruk av idrettsanlegg	20
3.5 Frivillig engasjement	24
3.6 Oppsummering	24
4. Diskusjon og perspektivering.....	25
5.1 Brukerprofil i forhold til andre fotballanlegg	26
5.2 Kjønnede anleggsarena.....	28
Litteratur	31
Vedlegg	35
Vedlegg 1 Spørreskjema	

Figuroversikt

Figur 1: Respondentenes kjønn og alder	14
Figur 2: Hallbrukernes utdanning fordelt på kjønn	14
Figur 3: Hallbrukernes stilling fordelt på kjønn	15
Figur 4: Arbeidsforhold blant hallbrukere fordelt på kjønn	15
Figur 5: Inntekt blant hallbrukere fordelt på kjønn	16
Figur 6: Hallbrukernes familieforhold	16
Figur 7: De aktives sivilstand	17
Figur 8: Hvilke sammenheng drev kvinner og menn oftest trening i 2002 ?	20
Figur 9: Bruk av idrettsanlegg fordelt på kjønn	21
Figur 10: Deltakelse i ulike arrangement i hallen	23
Figur 11: Engasjement blant medlemmer av idrettslag fordelt på kjønn.....	24
Figur 12 Prosentandel av befolkningen over 15 år som trener i fotballanlegg en eller flere ganger i uka fordelt på kjønn og alder.....	27
Figur 13 Prosentandel av befolkningen som trener en eller flere ganger i uka i fotballanlegg fordelt på alder og landsdel	28

Tabelloversikt

Tabell 1: Treningshyppighet blant hallbrukere fordelt på kjønn	18
Tabell 2: Hvilke idretter drev du med i 2002 ?. Prosentandel av hallbrukere over 15 år.....	19
Tabell 3: Oftest benyttet idrettsanlegg fordelt på kjønn	21
Tabell 4: Hvor ofte trener menn og kvinner i hallen	22
Tabell 5: Hvordan kommer du vanligvis til hallen ?	23

FORORD

Prosjektet tar sikte på å fremskaffe kunnskap om anleggsbruk og beslutningsprosesser knyttet til etablering av store idrettsanlegg. Hensikten med prosjektet er å undersøke hvordan etableringen av innendørshaller i Nord-Norge påvirket idrettsdeltakelsen i ulike lokalsamfunn. Ved siden av anleggsbruk og anleggsbrukere fokuseres det på idrettspolitiske beslutningsprosesser. Prosjektet ble påbegynt høsten 2002 og avsluttes våren 2005.

Dette er den andre rapporten fra prosjektet. Den første rapporten tok for seg anleggsbruk mens denne rapporten fokuserer på anleggsbrukere. Målsettingen med rapporten er å kartlegge hvilke grupper i befolkningen som bruker hallene. For å forstå den idrettslige sammenhengen tar undersøkelsen sikte på beskrive og forklare endringer i idrettsdeltakelse før og etter etablering av hallene: om innendørshallene har endret idrettsdeltakelsen. Rapporten baserer seg på en spørreundersøkelse til brukerne av hallene. I den neste rapporten har jeg valgt å beskrive utviklingen i perioden 1995-2002 med vekt på aktive, aktiviteter, arrangement og organisering for å få frem endring. En fjerde rapport vil sette fokus på driftsformer og organisering. En femte rapport vil ta for seg beslutningsprosesser knyttet til etableringen av hallene. I en avsluttende rapport taes opp teoretiske betraktninger og forklaringer på bruk og ikke bruk av idrettsanlegg.

Jeg har valgt å tilnærme meg studiet av hallene med utgangspunkt i at anleggsbruk er en dynamisk størrelse som alltid er i forandring. Dette innebærer at ved å trekke ut hovedtrekk ved anleggsbruk i en anleggstype vil referanserammen tegne et bilde av brukerprofiler. Den økende differensieringen i idrettsdeltakelse har endret behovet for anlegg og gjør at temaet får relevans og betydning for oss. Å gjøre "anleggsproblemet" til gjenstand for empiriske undersøkelser åpner for innsikt og kunnskap om forutsetninger for anleggsutbygging.

I arbeidet med denne rapporten har høyskolelektor Jan Ove Tangen kommentert utkast og kommet med nyttige innspill. Tor Oskar Thomassen og Øyvind Granerud har lest og kommentert og kommet med kritiske kommentarer. Jeg vil også takke informantene i de utvalgte kommunene som deltok i spørreundersøkelsen og daglige ledere for hallene som har stilt opp for intervjuer. Prosjektet er finansiert av Norges Forskningsråd program "Idrett, samfunn og frivillig organisering". Høgskolen i Finnmark som har støttet prosjektet og gjort det mulig å arbeide med prosjektet over tid.

Alta, oktober 2004

Kolbjørn Rafoss

INNLEDNING

I 1992 tok Norges Fotballforbund initiativet til prosjektet "Hall i Nord". Målsettingen var å bygge 10 innendørshaller i Nord-Norge. I 1996 stod den første hallen ferdig i Porsanger kommune i Finnmark. Noen av bakgrunnen for å bygge anleggene var de dårlige treningsforhold i landsdelen vinterstid og vanskelige overgangsperioder på grunn av relativt korte vekstsesonger for gress. Den relativt korte vekstsesongen utsetter i overgangsperiodene vår og høst banene for stor slitasje. Det å vedlikeholde banene fører med seg store vedlikeholdskostnader. En annen begrunnelse var at det var viktig å beholde et allsidig idrettstilbud i nærmiljøene. "Derfor var det vesentlig å bygge haller som kan nyttes til alle typer idrett samt andre nyttige samfunnsnyttige formål"¹ Hallene ville som tekniske anlegg tåle en høy brukerfrekvens og bidra til å utvikle både topp og bredde fotballen i Nord-Norge. "Hall i Nord" kan sees på som et anleggsprogram som hadde flere mål; forbedre treningsforholdene for fotball vinterstid, øke brukerfrekvensen og ivareta et allsidig idrettstilbud. Programmet ble gjennomført på kort tid og i 1998 ble den siste hallen tatt i bruk. Denne rapporten har to siktemål. For første å undersøke det vi kan betegne som brukerprofilen til deltakerne. For det andre å undersøke det vi kan betegne som hallbrukernes treningskultur.

Det er klart at spredning av anlegg åpner muligheter som kan influere på idrettsdeltakelsen. Torkildsen vektlegger i denne sammenheng forhold som adgang til anlegg og lokalisering av anlegg som har betydning for bruk av anlegg. "Facilities must both be accessible and acceptable"(Torkildsen 2000: 115). Vi vet at alder og kjønn har betydning for deltakelse i trening og mosjon og at inntekt og yrke er faktorer som har innflytelse på hvor aktive vi er på fritida. Anlegg representerer på mange måter mulighetenes faktor som kan ha innflytelse på vår idrettsdeltakelse. Vi var derfor interessert i å finne ut hva som karakteriserer hallbrukerne. Anleggsbruken av store kostnadskrevende anlegg er et sentralt tema å beskrive brukerpotensiale og flerbruk. Undersøkelser av store kostnadskrevende anlegg som svømmehaller og idrettshaller avdekket ulikhet i anleggsbruk i forhold til alder, kjønn og organiseringsgrad (Protinus 2002). Dette er anlegg som benyttes av store deler av befolkningen. Hva slags anleggsprofil vi finner i hallene er interessant i forhold til brukerpotensiale i andre store kostnadskrevende anlegg.

1.1 Differensiert idrettsdeltakelse

Det er en utbredt oppfatning at bygging av idrettsanlegg fører til økt aktivitet. Utbygging og spredning av anlegg kan forstås som en strategi for å aktivisere grupper i befolkningen. En rekke undersøkelser i den norske befolkning viser at det har skjedd endringer i idrettsdeltakelse. De siste 20-årene har idrettsdeltakelsen blitt mer differensiert med tanke på aktive, aktiviteter, organisering og arrangement. Kvinner er blitt mer aktive både innenfor den organiserte idretten og i andre treningssammenhenger. Nye aktiviteter utenfor den organiserte idretten har skapt mer varierte og mangfoldige valgmuligheter. Skateboard, rulleskøyter og snøbrett er aktiviteter som har skapt nye arenaer for grupper av ungdom. Det er vokst frem et marked for trening og mosjon. Private helsestudio har utvidet treningstilbudet i en rekke byer og på større tettsteder. En stor gruppe voksne har startet opp med trening og mosjon i voksen alder på det private markedet. Landskapet for trening og mosjon, fremtrer som mer variert og mangfoldig med tanke på aktive, aktiviteter, arrangement og organisering. Hva slags betydning en ny anleggstype kan ha for deltakelsen kan være todelt; Hallene kan sees på som et forsøk på å utvikle et nytt anleggs- og driftskonsept som ivaretar et spesielt særrettlig behov eller som et anlegg med et stort brukerpotensiale og gode muligheter for flerbruk.

Mulighetene for å drive med fysisk aktivitet henger selvsagt sammen med tilgang og bruk av anlegg. Hvordan organisering og plassering av idrettsanlegg kan ha betydning for trening og mosjon ser vi

¹ Brev til Vadsø kommune fra Norges Fotballforbund vedr. Hall i Nord, Oslo 14.september 1994.

ikke minst på det private markedet hvor det har funnet sted en eksplosiv vekst i antall private tilbud. Idrettsdeltakelsen karakteriseres ved at det er et økende antall voksne som trener i private tilbud, mens andelen av befolkningen som får tilrettelagt trening gjennom idrettslag har vært stabil (Breivik & Vaagebø 1999). På helsestudio kan kundene velge mellom flere aktiviteter og treningstider i motsetning til idrettslagsmedlemmer som deltar i en aktivitet til faste treningstider. I perioden 1989 til 1997 har deltakelse blant de som hadde trent i idrettslag holdt seg stabilt på 15 prosent, mens det har funnet sted en økning i private helsestudio fra 9 prosent til 13 prosent i den samme perioden (Breivik & Vaagebø 1999:28). Bruken av anlegg for trening og mosjon er blitt mer variert. Hva slags betydning dette har hatt for bruk og ikke bruk av tradisjonelle idrettsanlegg som idrettshaller, svømmehaller, fotballanlegg etc. har vi liten kunnskap om fordi vi mangler data som kan få frem endringer over tid i ulike anleggstyper.

Deltakelse i konkurranseidrett er nært knyttet til bruk av anlegg. Jeg vil trekke frem to eksempler på idretter som har vokst de siste årene, men hvor idrettene stiller ulike krav til anlegg nemlig golf og innebandy. Golf forbundet hadde i 1985 6225 medlemmer som var organisert i 10 klubber og i 2000 85 000 medlemmer som var organisert i 150 klubber. I en rekke lokalsamfunn ble det anlagt golfbaner. I perioden er antallet golfbaner økt fra 10 golfbaner i 1985 til 100 golfbaner i 2000 (Kjensli 2001:14-17). Bygging av nye golfbaner kan sies å ha den effekt dvs at etter hvert som det bygges anlegg aktiviseres nye grupper i befolkningen. Dersom vi ser på medlemsveksten i golf som et mål på økt idrettsdeltakelse stemmer dette. Et annet ballspill, innebandy har i den samme perioden fått økt oppslutning i form av dannelse av nye klubber rundt om i landet, rekruttering blant ungdom og tilgang til anlegg. Det siste skyldes ikke minst at innebandy er et ballspill som vokser som konkurranseidrett og hvor det i dag organiseres seriespill i de fleste idrettskretsene. Spredningen og organiseringen av seriespill skaper ikke behov for nye anlegg, men er mer avhengig av at aktiviteten får tilgang til den lokale idrettshallen. Tendensen er den samme for golf og innebandy, flere aktive utøvere, dannelse av klubber og flere arrangement. Idrettsdeltakelsen er imidlertid avhengig av ulik adgang til anlegg.

Vi kan forstå utviklingen av anlegg i forhold til rom og landskap. Den moderne idretten karakteriseres ved to hovedtendenser: en økende avgrensning av stedene der idrettene praktiseres og en gradvis kunstiggjøring av idrettsmiljøene gjennom tilrettelegging av anleggene. Ut fra et slikt perspektiv fremstår bygging av kunstgressbaner, innendørshaller og ballbinger som en modernisering av fotballens infrastruktur. En utvikling som i økende grad karakteriseres av anleggenes likhet og kunstige tilrettelegging. (Bale 1989). Byggingen av nye arenaer kan forstås som en prosess som også endrer spillet. Strukturelle trekk ved anlegget som tidsrammer og deltakerantall innvirker på spillet, dvs. rasjonaliserer tidsadferden blant spillerne. Selv om prosjektet tar sikte på å beskrive og analysere anleggsbruk i lys av demografiske og sosiokulturelle variabler er det viktig å tolke kommunikasjonen som foregår og som gjør at grupper av mennesker deler et kulturelt felleskap. Bruk av anlegg kan også forstås som en "kulturell scene" hvor mennesker deler og fortolker erfaringer (Spradley & McCurdy 1988). Hvordan de empiriske funnene i denne undersøkelsen kan forstås i en teoretisk kontekst kommer jeg tilbake til senere i rapporten.

Hallene kan forstås som en innovasjon i det fysiske landskapet. Vi kan imidlertid ikke bare se på anlegg som tekniske størrelser som fyller et fysisk rom, men også som materielle konstruksjoner som fyller et sosialt rom. Bourdieu drøfter forholdet mellom det fysiske og sosiale rom. "Det sosiale rom har en tendens til å finne et mer eller mindre omformet uttrykk i det fysiske rom ved at aktører og eiendommer innretter seg etter en viss orden". (Bourdieu 1999:140). Dette kan forstås slik at det fysiske rommets betydning må bestemmes i forhold til den sosiale og kulturelle konteksten. Hvordan anlegg brukes og erfares er knyttet til handlinger i rommet. Anlegg muliggjør ulike prosjekter samtidig; for eksempel ivaretar svømmehaller ulike behov til konkurransesvømmere, vannpolospilleren og vanngymnasiasten. Hallene åpner for ulike prosjekter. Det er klart at aktiviteter som folk driver med skaper strukturer (anlegg, klubber, etc.), men det er også klart at strukturer gjør det mulig å drive med aktiviteter (fotball, håndball, badminton etc.) I dette perspektivet kan begreper som struktur og aktivitet nyttes til å beskrive og analysere effekten av hallene, dvs. hva slags aktiviteter anleggene skapte og hvilke strukturer aktivitetene førte til. Spørsmålet er om

anleggsutviklingen bør styre aktivitetsutviklingen eller om aktivitetsutviklingen bør få konsekvenser fortråd med anleggsutviklingen ?

1.2. Problemstillinger, spørsmål og avgrensninger

Kunnskap om anleggsbruk er begrenset til et lite spekter anleggstyper. Det er blitt gjennomført noen undersøkelser om brukere og bruk av idrettsanlegg de senere år (Olsen & Giske 1994,1996, Holm 1995, Erstad 1996, Støve 1998, Hapnes 1998). Selv om det finnes forholdsvis liten kunnskap om anleggsbruk er det fra et idrettspolitisk synspunkt viktig å undersøke anleggsbruk, og man må kanskje se anleggsbruk som den mest sentrale variabelen i anleggsforskningen(Olsen & Giske 1996:40). Kunnskap om anleggsbruk gjelder ikke minst for bygging av nye anleggstyper. En titt på norgeskartet viser at det er bygd en rekke storhaller og treningshaller siden den første hallen, Skarphallen ble bygd i Tromsø i 1985. Det finnes imidlertid ingen systematisert kunnskap som viser aktivitet i hallene eller hvem som bruker hallene.

Prosjektet tar sikte på å belyse i hvilken grad bygging av hallene endret idrettsdeltakelsen i de ulike lokalsamfunnene. I denne rapporten settes fokus på anleggsbrukere og aktivitet. Her vil det være viktig å finne ut hvilke ulike utøvergrupper som bruker hallene og hvordan hallene brukes. Hallene kan sees på som et prosjekt som endret rammebetingelsene for idrettsdeltakelse for befolkningen i de ulike lokalsamfunnene. Det kan reises noen sentrale spørsmål i den forbindelse:

- ❖ *Hvilke grupper bruker hallene ?*
- ❖ *Hvor ofte bruker de hallene ?*
- ❖ *Hva karakteriser mannlige og kvinnelige brukere ?*
- ❖ *Hvordan kan vi karakteriserer idrettsdeltakelsen blant hallbrukerne ?*
- ❖ *Hva karakteriserer brukerprofilen i hallene i forhold til andre fotballanlegg ?*
- ❖ *Hva karakteriserer brukerprofilen i hallene i forhold til andre kostnadskrevende anlegg som svømmebasseng og idrettshaller ?*

1.3 Oppbygging av rapporten

I metodekapitlet presenteres de ulike case og en oversikt over hvilke datakilder som er brukt. Innsamling av primærdata som danner analysegrunnlaget for undersøkelsen ble samlet inn ved hjelp av spørreskjema og intervju. I kapittel 3 presenteres anleggsbrukernes sosiale bakgrunn og idrettsdeltakelse. I det avsluttende kapitlet gies det først svar på spørsmålene vi stilte innledningsvis. Anleggsprofilen drøftes deretter i forhold til andre store kostnadskrevende anlegg. Kapitlet avsluttes ved at jeg perspektiverer hallbrukerne ved hjelp av ulike sosiologiske forklaringer.

Metodisk tilnærming

Vi har valgt en kvantitativ tilnærming for å undersøke nærmere hva som karakteriserer brukere av hallene. For å kunne analysere og beskrive bruk av hallene inngikk brukere i alle hallene. Det var også viktig at spørreskjemaet inneholdt spørsmål som på et senere tidspunkt kan sammenlignes med brukerprofiler i andre anleggstyper.

2.1 Enheter og utvalg

I denne undersøkelsen inngår 11 haller, mens det finnes ca. 40 innendørshaller med kunstgress i Norge. Utvalget utgjør dermed 25 prosent av enhetene i populasjonen. Spørsmålet er om resultatene for dette utvalget kan generaliseres til universet. I vårt tilfelle er utvalget systematisk skjevt dvs enhetene ble plukket ut. Denne ikke-tilfeldige utvelging kan resultere i at utvalget avviker systematisk fra universet når det gjelder de variablene som undersøkes. Vi må derfor spørre om resultatene fra hallene i de 11 kommune avviker fra om vi hadde undersøkt alle kommunene som hadde bygd hall. Sjansen for at anleggsbruken har en annen brukerprofil er tilstede. Det er klart at når det gjelder kommunetyper eller tettbygdhet, vil kommune ikke være representative. Er det grunn til å tro at sammenhengen mellom anleggsbrukere og idrettsdeltakelse er annerledes i de nord-norske kommunene enn i landet for øvrig ?

Vi vet at med økende utvalgsstørrelse blir spillerommet for tilfeldige feil mindre. For å vurdere om utvalget var skjevt kunne vi sammenliknet materialet med andre undersøkelser, for å se om resultatene stemte overens. Dette er ikke mulig selv om det er foretatt en landsrepresentativ undersøkelse (Protinus 2003) om fotballhaller. Denne undersøkelsen går lite i dybden når det gjelder informasjon om hver enkelt enhet. Det kan derfor være vanskelig å konkludere med at utvalget gjenspeiler populasjonen, men i den grad det er sammenfall av sammenhenger mellom variabler i de to undersøkelsene vil resultatene kunne sies å være representative.

Definisjon og avgrensning

Det kan være hensiktsmessig å definere ulike typer innendørshaller. Det brukes ulike betegnelser på innendørsanleggene som idrettshall, flerbrukshall, normalhall, volleyballhall, basketballhall, tennishall, storhall, spesialhall, treningshall, fotballhall og fotballhall med flerbruksmuligheter. Det fremgår at i noen tilfeller så er hallene klassifisert utfra hvilke særvidretter hallene for er bygd og i andre tilfeller klassifisert utfra bruk.

Hvordan kan våre case defineres og avgrenses ?

Det er vanlig å definere en *idrettshall* som en innendørshall med spilleflate 18 x 40 meter. Dette er den typiske flerbrukshallen. Dette var den typiske innendørshallen som ble bygd frem til midten av 1990-tallet. Innendørshallene som undersøkes er i denne sammenheng enten en hall med spilleflate 40 x 70 meter med kunstgressdekke eller en hall med internasjonale mål for fotball 100 x 60 meter med kunstgressdekke. I denne sammenheng brukes betegnelsene *treningshall* og *storhall*.

Anleggstyper

Halldata om anleggsbruk er hentet inn ved hjelp av Kulturdepartementets Register for Idrettsanlegg og Spillemiddel-Søknader (KRIS) og intervjuer med daglige ledere for hallene.

KRIS inneholder informasjon om anleggsenhet, anleggssted, søknad, tildeling og eier. En anleggsenhet er et "idrettsanlegg" som er tildelt et entydig anleggsidentitetsnummer. Anleggsregisteret inneholder informasjon om mer enn 40.000 idrettsanlegg. Det omfatter anlegg som er bygget med og uten stønad siden spillemiddelordningen ble innført og anlegg som er planlagt eller nedlagt så vel som eksisterende. Flere anlegg kan være bygd på samme sted, kalt anleggssted. Anleggene tilhører ulike klasser anlegg, dvs. fasilitet; Disse kan være fylkesanlegg, kommuneanlegg, nasjonale anlegg, riksanlegg og nærmiljøanlegg.

Anlegg i KRISS er klassifisert etter en anleggskode basert på en hierarkisk inndeling i Anleggskategori og anleggstype. Den første er en overordnet inndeling av anlegg etter funksjon og fysiske egenskaper. Den andre er en nærmere inndeling av anlegg innen hver kategori.

I KRISS er det særlig klassifiseringen av anleggskategorier og anleggstyper som er interessant for undersøkelsen av anleggsbruk. Under "kategori" finner vi 18 grupper. Inndelingen er delvis basert på hvilke idrettsaktivitet anlegget er beregnet på (fotballanlegg, klatreanlegg, golfanlegg osv) eller om anleggene er beregnet på flere ulike idrettsaktiviteter (flerbrukshall).

Klassifiseringen av "anleggstyper" angir ofte hva slags idrettsaktivitet som foregår. De fem anleggstyper som er klassifisert under kategorien fotballanlegg er gressbane, kunstgressbane, grusbane, storhall(100 x 60) og treningshall (70 x 40). Balløkke og ballbinge er klassifisert som nærmiljøanlegg.

2.2 Presentasjon av den enkelte hall²

I dette kapitlet gies en kortfattet presentasjon av de ulike hallene som inngikk i studien. Dette innebærer en klassifisering og karakteristikk av befolkning og endringer i demografi i de enkelte kommunene.^{3 4}

Hallene er:

1. **Kong Øysteins hall**, Vågan kommune (Nordland fylke). I Vågan gikk folketallet noe tilbake i perioden 1989-1999 (-1.3 prosent) og i 2000 bodde det 9 229 i kommunen. Hallen stod ferdig i 1998 og fikk tildelt kr. 5 200 000 i spillemidler. Totalt kostet hallen 17 millioner. Hallen har sportsgulv i ene tredjedelen av hallen. Hallen er bygd på tomten til en kunstgressbane. Det er anlagt ny kunstgressbane i tilknytning til hallen.
2. **Lofothallen**, Vestvågøy kommune (Nordland fylke). I Vestvågøy bodde 10 750 innbyggere i 2000 som var noen flere enn ti år tidligere (1.9 prosent.). Hallen åpnet i 1997. Tildelt kr. 4 966 000 i spillemidler. Det finnes en løpebane langs den ene sideveggen. Hallen er plassert i tilknytning til kunstgressbane og friidrettsstadion. Anleggene befinner seg i god avstand fra skolene. Hallen har garderobeanlegg uten direkte adgang til hallen.
3. **Helgelandshallen**, Alstahaug kommune (Nordland fylke). I Alstahaug bodde det 7440 innbyggere i 2000 som var det samme folketallet som 10 år tidligere (0,3 prosent). Hallen ble bygd i 1995 og plassert på tomten til den planlagte svømmehallen. Hallen er bygd inntil samme bygning som ungdomsskole og videregående skole i sentrum av Sandnessjøen og tilknyttet eksisterende garderobeanlegg. Kunstgressbane finnes like i nærheten av hallen. Hallen tildelt kr. 4 530 000 i spillemidler.
4. **Vesterålshallen**, Hadsel kommune (Nordland fylke). Befolkningsutviklingen i Hadsel var negativ i perioden 1989-1999. I 2000 bodde det 8321 noe som var 4,4 prosent færre enn ti år tidligere. Hallen ble bygd ferdig i 1998 og fikk tildelt kr. 6 500 000 i spillemidler. Totalt kostet hallen 22 000 000 kroner. Hallen er plassert i et tidligere parkområde i gangavstand fra skoler. I hallen er det utlagt sportsgulv og en løpebane langs den ene veggen.
5. **Mosjøhallen**, Vefsn kommune (Nordland fylke). I perioden 1989-1999 steg folketallet med 1,5 prosent til 13 553 innbyggere. Hallen åpnet i 1996 og ligger ved siden av ungdoms- og videregående skole sentralt i byen. Det finnes løpebane for friidrett og klatrevegg i hallen. Hallen

² I prosjektet "Hall i nord" inngikk 10 innendørshaller. I vårt utvalg er Kong Øisteinshall i Kabelvåg tatt med. Hallen ble bygd som en konsekvens av at det ble bygd hall på Leknes.

³ Goksøyr definerer anlegg. "Områder som er bearbeidet med tanke på idrettslig utfoldelse".(Goksøyr m.fl 1996,s. 96). Langkaas (red) har en tilsvarende definisjon av anlegg. "Et område, sted eller anlegg som på grunn av sin utforming og beliggenhet egener seg for idrettslig aktivitet". (Langkaas 1997,s.24).

⁴ Data er hentet fra Kjell Sørli "Kommune-Demografi". NIBR-rapport 2001:5

er del av Kippermoen Idrettspark som inneholder normalhall, svømmehall og treningsstudio. Utendørs finnes det fotballbaner, tennisbaner og nærmiljøanlegg for ski. Tildelt kr. 4 521 000 i spillemidler.

6. **Midt-Tromshallen**, Lenvik kommune (Troms fylke). I Lenvik bodde det 11039 innbyggere i 2000. I perioden 1989-1999 økte befolkningen med 1,9 prosent. Bygd i 1997 med kr.5 180 000 i støtte fra spillemidler. Totalt kostet hallen 17,5 millioner. Hallen har sportsgulv i 1/3 av hallen fra 1.april til 31.desember og løpebane langs den ene veggen. Ved siden av løpebane er det hoppegrop for lengdehopp og stavhopp. Hallen er bygd ved siden av Finnfjordbotn videregående skole som ligger 6 kilometer fra Finnsnes sentrum. Hallen er plassert i nærheten av fotballbane og fridrettsanlegg.
7. **Hålogalandshallen**, Harstad kommune (Troms fylke). Harstad er kommunen med flest innbyggere i vårt utvalg med 23 025 innbyggere i 2000. I perioden 1989- 1999 vokste folketallet med 2,9 prosent. Hallen fikk tildelt kr. 4 400 000 i spillemidler og stod ferdig i 1998. Hallen er plassert ved eksisterende idrettsanlegg. Idrettshall og kunstgressbane ligger i tilknytning til anlegget som har felles garderobe i Harstadhallen. I hallen er det løpebane langs den ene sidelinjen.
8. **Lyngenhallen**, Lyngen kommune (Troms fylke). Blant kommunene i vårt utvalg hadde Lyngen den svakeste befolkningsutviklingen i perioden 1989-1999. I 1999 bodde det 3225 innbyggere i kommunen. Kommunen fikk 9,3 prosent færre innbyggere i denne perioden. Hallen ble bygd i 1996 og fikk kr. 6 020 000 i spillemidler. Hallen er bygd sammen via en gang med Eidebakken ungdomsskole. Gymsalen ble bygd om til garderobes og kantine. Hallen ble plassert på et område som ble benyttet til fotballspill og uteaktivitet i friminuttene. I den ene tredjedelen er det lagt ut sportsgulv.
9. **Porsangerhallen**, Porsanger kommune (Finnmark fylke). I Porsanger var folketallet 4451 i 2000. I perioden 1989-1999 var det svak befolkningsnedgang i kommunen (-0,5 prosent). Hallen stod ferdig i 1995 og fikk tildelt kr. 6 030 000 i spillemidler. I hallen er det bygd klatrevegg i den ene gavlen og garderobeanlegg i tilknytning til hallen. I nærheten av treningshallen finnes det kunstgress-, kunststoff – og , gressbane. Hallen er plassert i kort avstand til barne- og ungdomsskole.
10. **Varangerhallen**, Vadsø kommune (Finnmark fylke). I Vadsø bodde det 6130 innbyggere i 2000. I perioden 1989-1999 hadde kommunen en svak befolkningsutvikling (2,7 prosent). Hallen stod ferdig i 1997 og fikk tildelt kr. 5 080 000 i spillemidler.
11. **Finnmarkshallen**, Alta kommune (Finnmark fylke). Alta er en kommune som har hatt sterkest befolkningsutvikling de siste ti årene (13,3 prosent). I 2000 bodde det 16 837 innbyggere i kommunen. Åpnet i 1996. Tildelt kr.13 200 000 i spillemidler. Det er bygd garderobeanlegg, kantine og undervisningsrom i tilknytning til den ene gavlen. I hallen er det lagt ut et sportsgulv og anlagt løpebane langs den ene langsiden. Hallen er plassert mellom Alta ungdomsskole og Alta videregående skole. Hallen er bygget på en fotballbane som ble brukt til trening for idrettslag og undervisning for elever ved ungdoms- og videregående skole.

Kommunene kan deles i tre grupper i forhold til befolkningsutvikling. En gruppe kommuner Lyngen, Porsanger, Hadsel, Alstahaug, Vågan) hadde liten eller tilbakegang i befolkningsutviklingen i perioden 1989-1999. Kommunene (Vestvågøy, Lenvik, Harstad, Vefsn, Vadsø) hadde en svak økning i innbyggertall mens Alta er kommunen med sterk befolkningsutvikling. Når det gjelder vekst for ulike aldersgrupper i kommunene spesielt for barn og ungdom skiller kommunene seg fra hverandre. Vi bruker her en aldersindeks for å få frem forskjeller mellom kommunene.⁵ Ser vi på aldersgruppen som

⁵ En aldersindeks er et mål som varierer omkring 100. Hvis en indeks for en aldersgruppe i en kommune er lik 100, betyr det at innslaget av denne gruppen er overrepresentert i forhold til aldersinnslaget, og hvor stor denne

var 0-13 år i 1999 og som blir 10-23 år i 2009 er det i kommunene Vågan (95), Lyngen (93), Porsanger (99), Hadsel (98) og Vefsn (99) utsikt til lav vekst. I kommunene Alstadhaug (106), Vadsø (110), Lenvik (105), Vestvågøy (106) og Harstad (104) er utsiktene til en liten vekst blant aldersgruppen 10-23 åringene, mens det i Alta (126) vil være en sterk vekst i denne aldersgruppen.

2.3 Undersøkelsens data grunnlag

Prosjektet har som mål å belyse i hvilken grad hallene endret idrettsdeltakelsen. Ved å samle inn, bearbeide og analysere data fra ulike kilder kan vi operasjonalisere idrettsdeltakelse. I denne sammenheng er følgende datamateriale lagt til grunn for å se på idrettsutøvelse før og etter bygging av hallene. Et ferdig strukturert spørreskjema til deltakerne i hallene hvor en hadde operasjonalisert og strukturert variabler ut fra problemstillingene. For å oppnå et tilstrekkelig antall respondenter var det viktig at spørreskjemaet ikke var av for omfattende karakter. Spørreskjemaet som ble benyttet overfor respondentene inneholdt 48 spørsmål fordelt på fire sider (Vedlegg 1). Det ble også tatt med spørsmål som bygger på tidligere brukerundersøkelser slik at det var muligheter for å foreta sammenligninger av brukerprofiler.

Utarbeidelse av spørreskjema

Spørreskjemaet inneholdt spørsmål om tradisjonelle sosiale bakgrunnsvariabler (kjønn, alder utdanning etc) og de avhengige variablene spørsmål om idrettsdeltakelse, organisasjonsmåte, bruk av idrettsanlegg og frivillig engasjement. Undersøkelsen baserer seg i hovedsak på *faktaspørsmål*. Spørreskjemaet inneholdt også noen *vurderingss spørsmål* om motivasjon (spørsmål 12,13), grunner for å trene i hallen (spørsmål 23) og holdninger til frivillig arbeid (spørsmål 33,34,36). Spørsmålene i spørreskjemaet var i stor grad lukkede spørsmål. Skjemaet nedenfor gir en oversikt over undersøkelsens uavhengige og avhengige variabler.

Uavhengige variabler	Avhengige variabler
<p>Haller</p> <ul style="list-style-type: none"> Kommuner med mindre enn 5000 innbyggere (Porsanger, Lyngen) Kommuner med 5001 – 14 999 innbyggere (Vadsø, Lenvik, Vefsn, Vestvågøy, Vågan, Alstadhaug, Hadsel) Kommuner med flere enn 15 000 innbyggere (Alta, Harstad). <p>Sosial bakgrunn</p> <ul style="list-style-type: none"> Kjønn Alder Utdanning Inntekt Sivilstand og familie <p>Arbeid</p> <ul style="list-style-type: none"> Yrke 	<p>Idrettsdeltakelse</p> <ul style="list-style-type: none"> Deltakelse i ulike idrettsformer Aktivitetsmønster Idrettsnivå <p>Organisasjonsmåte</p> <ul style="list-style-type: none"> Deltakelse i ulike treningsammenhenger Holdninger til trening i hallen <p>Bruk av idrettsanlegg</p> <ul style="list-style-type: none"> Bruk av idrettsanlegg i kommunen Treningsnivå i hallen Aktiviteter i hallen Avstand mellom bosted og hall <p>Frivillig engasjement</p> <ul style="list-style-type: none"> Organisasjonsgrad Deltakelse i idrettslagsaktiviteter Dugnadsarbeid

Utvalg og datannsamling

overrepresentasjonen er. Tall under 100 gir tilsvarende informasjon om en aldersgruppe er underrepresentert i en kommunes befolkning.

I den første rapporten "Haller i Nord" ble det gjort en kartlegging og analyse av anleggsbruk i 11 nordnorske innendørshaller som avdekket at populasjonen i hallene utgjorde 4400 brukere. For å gjøre et utvalg i populasjonen valgte vi ut de ulike grupper som brukte hallen på kveldstid gjennom en uke. Grupper med utøvere som var eldre enn 15 år ble valgt ut til å besvare spørreskjemaet. De enkelte gruppene som trente i hallen på kveldstid ble spurt om å delta i undersøkelsen etter at dette var avklart med daglig leder. Det ble engasjert en person ved den enkelte hall til å samle inn data. Den enkelte ble gitt en innføring av prosjektleder vedrørende hvilke prosedyrer som skulle følges ved innsamling. Innsamlingen av data foregikk enten ved at utøverne svarte på spørreskjemaet forut for treningen eller etter at denne var avsluttet. Ingen fikk ta med seg spørreskjemaet og levere dette senere. Respondentene fylte selv ut spørreskjemaene og vi kan tale om gruppenqueter. Innsamlingen av data foregikk i perioden 1.januar – 1.april 2003. For ikke å ekskludere brukere ble tidspunktet for datainnsamlingen valgt i en periode hvor hallbruken er størst. Dersom gruppen ikke trente i uken hvor datainnsamlingen fant sted ble det gjort et forsøk på å nå gruppen på et senere tidspunkt. Det ble foretatt datainnsamling i alle hallene. Utvalget ble sammensatt ved at vi fylte opp ved kvoter fra de ulike hallene. Totalt har 1290 mennesker deltatt i undersøkelsen.

2.4 Måling av reliabilitet og validitet

Det vil alltid være et spørsmål om målingene er gyldige og korrekte nok. Hvor relevante og pålitelige dataene er et spørsmål om validitet og reliabilitet. For at data skal være gyldige må reliabiliteten være høy. Reliabilitet går på selve prosedyren ved innsamling og bearbeiding av data. Innsamling av halldata om anleggsbrukere på kveldstid ble organisert som utfylling av et strukturert spørreskjema. Før spørreskjemaet ble benyttet foretok vi noen prøveintervjuer med fem hallbrukere i Finnmarkshallen. Disse ble spurt om å fylle ut skjemaet og påføre kommentarer dersom det var noe som var uklart eller de ikke var fornøyd med. Denne pretesten avdekket uklarheter og noen spørsmål ble rettet opp. Faste svaralternativ har den fordel at svarene er ferdig klassifisert og bidrar til å gjøre innholdet i spørsmålet tydeligere, slik at ulike intervjuobjekter forstår dem likt. Spørreskjemaet som ble benyttet bygger også på tidligere utviklede spørreskjema som tar for seg idrettsdeltakelse og hallbruk. Pilot-tesen i forkant av innsamlingen og at spørreskjemaet bygger på tidligere undersøkelser kan være med på å styrke reliabiliteten til spørreskjemaet.

Validitet ved en undersøkelse avhenger av om en måler det en har intensjon om å måle, eller sagt på en annen måte om den manifeste egenskapen stemmer med den latente egenskapen (Hellevik 1977). For å sikre den definisjonsmessige validiteten er den en forutsetning at spørsmålene i spørreskjemaet samsvarer med de teoretisk definerte variablene. Som det ble påpekt i avsnittet over om reliabilitet har undersøkelsen en god del faktaspørsmål, både når det gjelder anleggsbrukernes bakgrunnsvariabler og i relasjon til selve anleggsbruken. Et krav til utvalget er at det kan generaliseres til populasjonen, dvs. at det definerte utvalget kan generaliseres til populasjonen eller deler av populasjonen. I denne undersøkelsen innebærer det å generalisere for anleggsbrukere av treningshaller og i liten grad anleggsbrukere i storhalle. I den grad det er stor overensstemmelse mellom den teoretiske og operasjonelle variabelen får vi høy definisjonsmessig validitet. Dette styrker muligheten for å kunne generalisere bruken av anleggstypen utover de undersøkte treningshallene.

2.5 Databehandling

Dataprogrammet SPSS er benyttet for å analysere og behandle dataene. I presentasjonen av data er det benyttet microsoft excel for å fremstille figurer.

Anleggsbrukere

Ulike idretter stiller ulike krav til anlegg. Det er derfor naturlig at det er en sammenheng mellom anleggstype og de aktiviteter anleggstypen blir brukt til. Undersøkelser avdekket at det var klare forskjeller mellom bruk av idrettshaller og svømmehaller. Undersøkelser av brukerne avdekket ulike sosiale profiler knyttet til disse anleggstypene. Bruken av idrettshaller og svømmehaller varierte både med hensyn til alder og kjønn. En større andel aktive som brukte idrettshallene i forhold til bruken av svømmehallene var under 16 år. Det var enn større andel kvinner som brukte svømmehaller i forhold til brukere i idrettshaller (Olsen & Giske 1994,1996). Den ulike bruken vi kan observere i forskjellige anleggstyper viser at tradisjonelle konkurranseanlegg som f.eks idrettshaller og fotballanlegg har stor oppslutning blant de yngste aldersgruppene, mens svømmehaller, lysløper aktiviserer flere aktive oppover i aldersgruppene enn andre anleggstyper (Breivik & Rafoss 2004).

I denne undersøkelsen var jeg interessert i å undersøke brukere en forholdsvis ny anleggstype som vi har liten kunnskap om. Hva slags aktivitetsprofil vil vi finne i hallene. Ulike idretter blir ikke drevet like mye av kvinner og menn og aktiviteter varierer mellom ulike aldersgrupper. Et gjennomgående perspektiv har vært å få frem den sosiale profilen til kvinner og menn og hvordan kvinner og menn bruker hallene. De dreier seg om fordelingen på følgende områder; sosial bakgrunn, idrettsdeltakelse, organisasjonsmåte, bruk av anlegg og frivillig engasjement. En rekke undersøkelser har tematisert kvinner og menns idrettsdeltakelse ut fra ulike tematiske vinklinger, mens anlegget som uttrykk for kjønnete praksiser er nesten fraværende innen anleggsforskningen (Goksøyr 1996:125). Å undersøke sammenhengen mellom en anleggstype og anleggsbrukere kan konstatere noe som er en selvfølgelighet, noe annet er å vite hvordan det forholder seg på grunnlag av empiri. I fremstillingen av data vil jeg trekke inn data fra andre undersøkelser hvor jeg finner det hensiktsmessig når jeg kommenterer noen av figurene og tabellene.

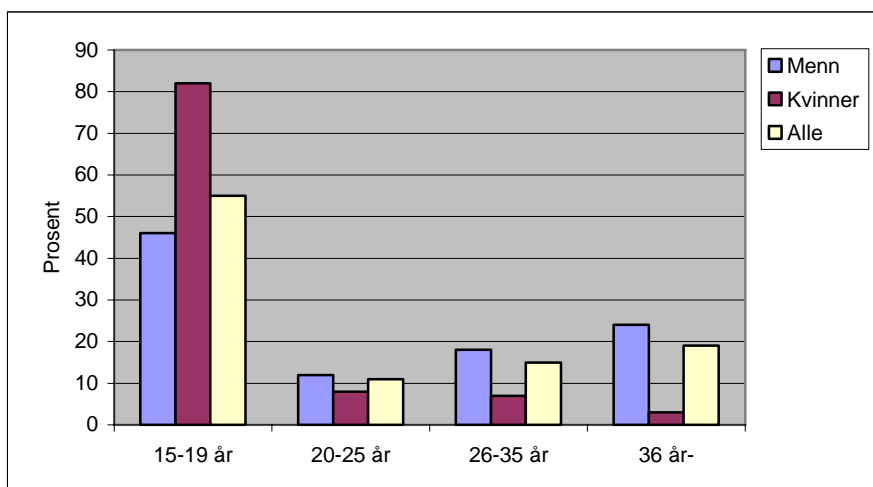
3.1. Sosial bakgrunn

Hvordan hallbrukerne fordeler seg på de uavhengige variablene kan få frem de aktives sosiale profil. I vår sammenheng omfatter de sosiale variablene alder, inntekt, sivilstand og familie, utdanning, hovedbeskjeftigelse og arbeidsforhold. Hva karakteriserer de mannlige og kvinnelige brukernes sosiale bakgrunn?

Fordeler vi brukerne i vår undersøkelse på kjønn utgjorde menn 75 prosent og kvinner 25 prosent av brukerne. Hvordan var bruken blant kvinner og menn i de ulike aldersgruppene ?

Det var store forskjeller mellom hallbrukerne i forhold til alder. Aldersfordelingen viser at over halvparten av brukerne var mellom 15-19 år. Videre viser aldersfordelingen at andelen aktive var større i gruppen over 36 år enn for gruppen 26-35 år.

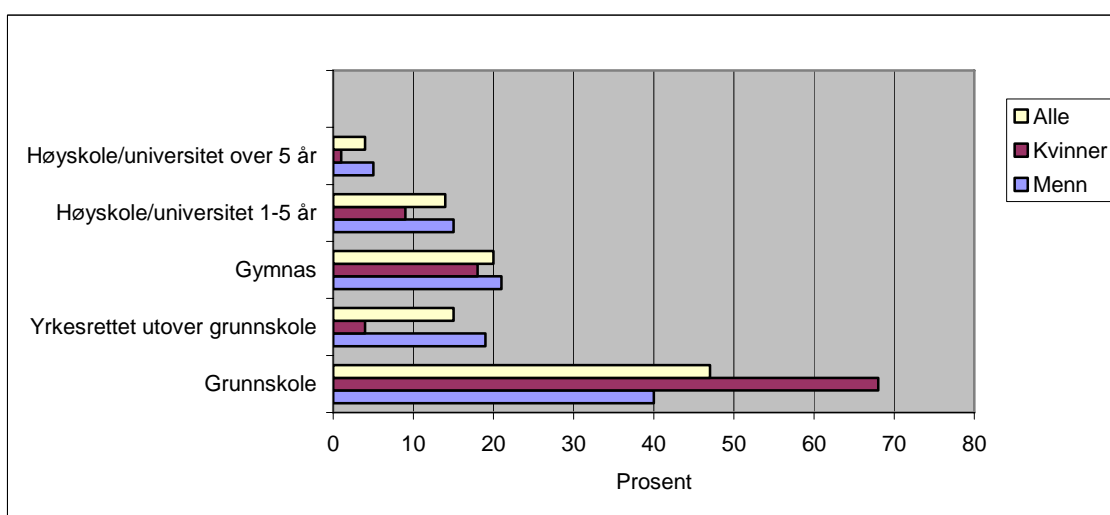
Figur 1 Respondentenes kjønn og alder. Prosent. N=1123.

Det fremgår av figuren at det var markante forskjeller mellom kvinner og menn. Kvinnelige hallbrukere var yngre enn de mannlige hallbrukerne. De fleste kvinnene som trente i hallene var mellom 15-19 år. Deltakelse blant kvinner gikk ned med økende alder, mens det for menn gikk opp med økende alder for grupper over 20-år. Blant menn fordelte deltakelsen seg oppover i aldersgruppene og over halvparten av de mannlige hallbrukerne var over 20-år. En stor gruppe hallbrukere var over 36 år og blant disse fant vi hver femte mannlige hallbruker.

De med universitets og høgskoleutdanning utgjorde 18 prosent av brukermassen, mens 20 prosent av den norske befolkning over 16 år hadde universitets eller høgskoleutdanning (Statistisk årbok 2002). Sammenligner vi derfor resultatene med generelle befolkningstendenser i det norske samfunnet skiller hallbrukerne seg ikke ut som en gruppe med høy utdanning.

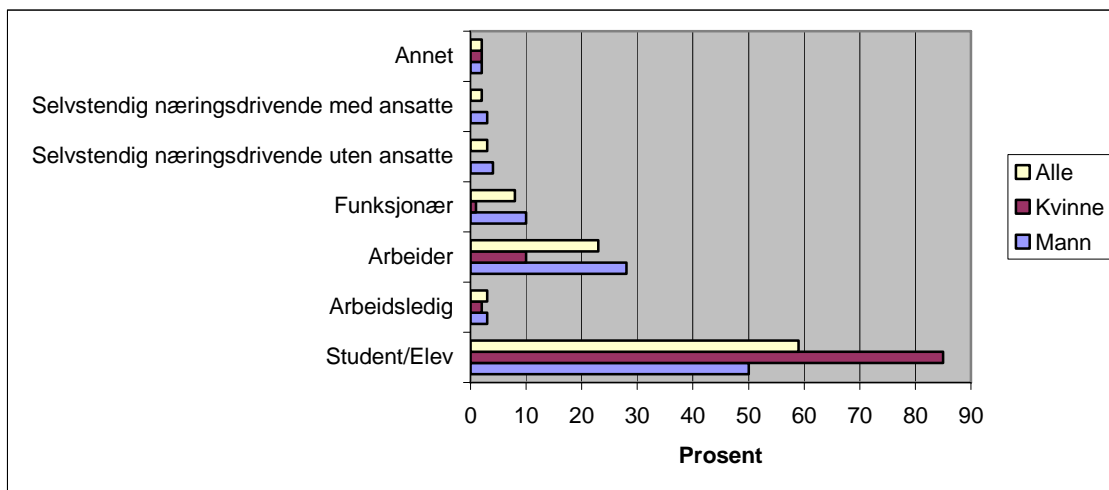
Figur 2 Hallbrukernes utdanning fordelt på kjønn. Prosent. N=1012.

Det var noen forskjeller når det gjelder utdanning. Den største gruppen har fullført grunnskole som sin høyeste utdanning. Det gjaldt særlig for kvinner og stemmer med aldersstrukturen de fleste kvinnelige hallbrukerne var mellom 15-19 år. Et annet mønster var den store andelen menn som hadde yrkesrettet utdanning utover grunnskolen som sin høyeste fullførte utdanning.

På spørsmål om stilling svarte halvparten av hallbrukerne at de enten var skoleelever eller studenter. Hver femte oppgav arbeider som yrke.

Figur 3 Hallbrukernes stilling fordelt på kjønn. Prosent. N= 1093.

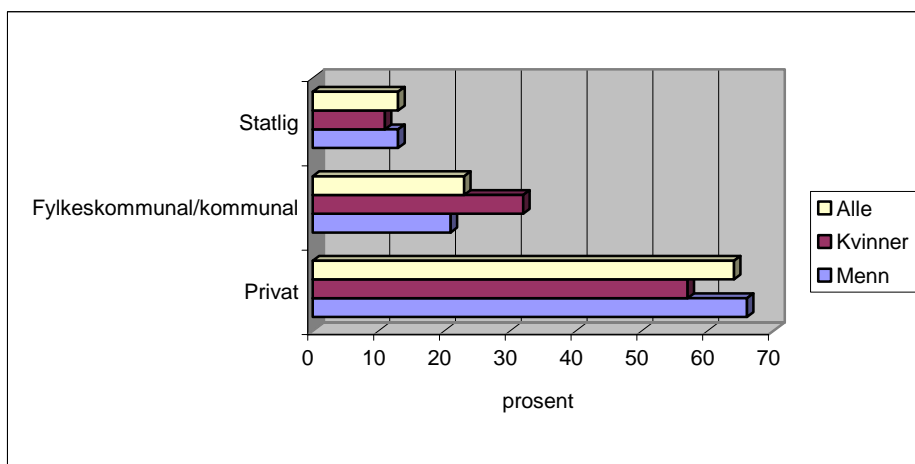

For menn og kvinner var det forskjeller i hovedbeskjeftigelse. Blant kvinnene var det en betydelig større andel studenter og elever enn blant menn, mens blant mannlige utøvere svarte mange arbeider og funksjonær på spørsmål om hovedbeskjeftigelse. Den typiske kvinnelige hallbrukeren er under utdanning, mens menn enten er under utdanning eller yrkesaktiv.

Ser vi landet ut under ett opplyser 60 prosent at de er yrkesaktive og 11 prosent er under utdanning (Statistisk årbok 2002). Sett i forhold befolkningen som helhet er det et betydelig avvik. Størst forskjell var det store antall studenter/elever som brukte treningshallene. Det at vi fant så mange kvinner i utdanningssituasjonen har sammenheng med mange kvinner var innenfor aldersgruppen 15-19 år.

Fordelingen i forhold til privat og offentlig arbeidsplass viste at seks av ti som var yrkesaktive svarte at de jobbet innen privat sektor.

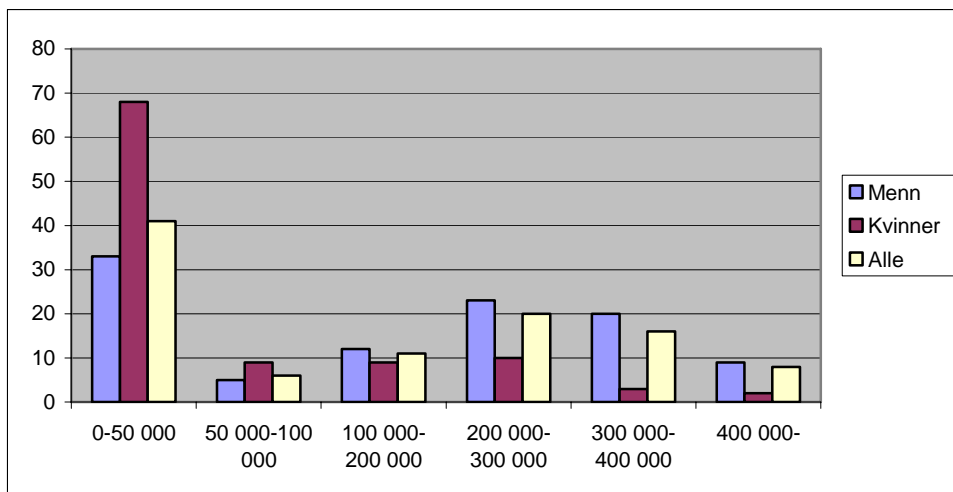
Figur 4 Arbeidsforhold blant hallbrukere fordelt på kjønn. Prosent. N=625.

Kjønnsforskjellene mellom aktive som jobbet i privat og offentlig sektor var forholdsvis små. En større andel yrkesaktive kvinner svarte at de jobbet i kommunal/fylkeskommunal sektor, mens kjønnsforskjellene var tilsvarende i privat sektor hvor en større andel menn svarte at de jobbet i sektoren.

Hallbrukerne ble spurt om bruttoinntekt i 2002. Svarene gjenspeiler på mange måter aldersfordelingen og hovedbeskjeftigelse blant de aktive.

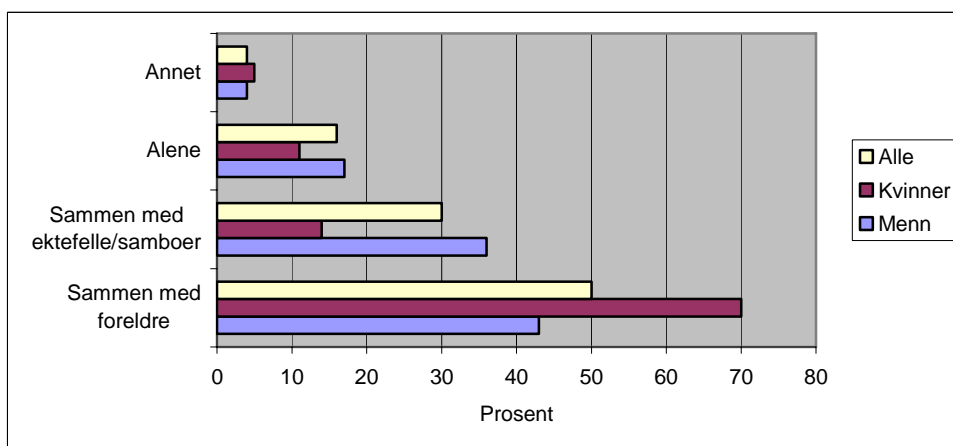
Figur 5 Inntekt blant hallbrukere fordelt på kjønn. Prosent. N= 819.

Det var betydelige inntektsforskjeller mellom menn og kvinner. Andelen som svarte at de tjente under 100 000 kroner var langt høyere blant kvinner enn menn. Omvendt var det blant de som tjente mer enn 200 000 kroner en betydelig større andel menn enn kvinner. Dette er ikke overraskende sett på bakgrunn av stilling hvor en langt større andel menn svarte at de var yrkesaktive.

På spørsmål om hvem de aktive bodde sammen med svarte halvparten at de bodde sammen med sine foreldre. Hver tredje aktive svarte at han eller hun bodde sammen med ektefelle eller samboer.

Figur 6 Hallbrukerens familieforhold. Prosent. N=

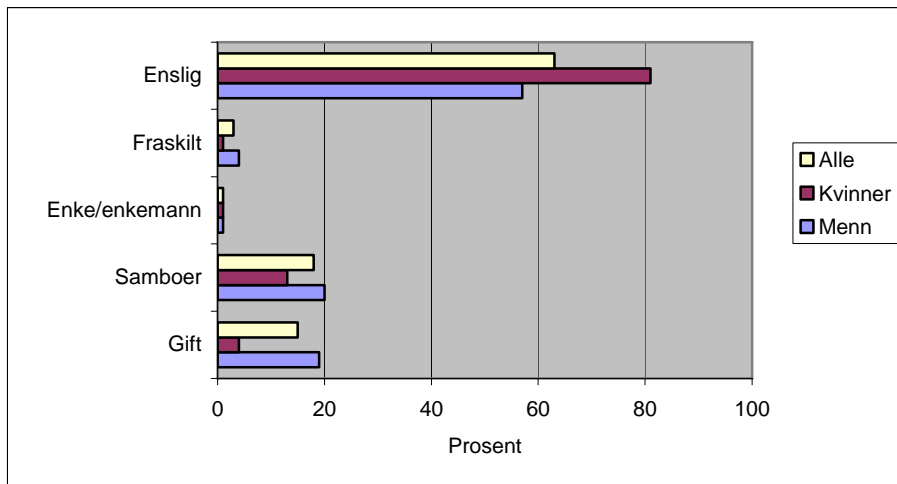

Kvinner og menn svarte svært forskjellig på spørsmål om hvem de bodde sammen med. De kvinnelige anleggsbrukerne bodde hjemme hos sine foreldre. Menn fordelte seg i hovedsak på to grupper; en

gruppe menn som bodde sammen med sine foreldre og en gruppe menn som bodde sammen med ektefelle eller samboer.

Den største gruppen som brukte hallene svarte at de var enslige, mens fire av ti svarte at de enten var gift eller hadde samboer.

Figur 7 De aktives sivilstand. Prosent. N= 1063.

På bakgrunn av aldersfordelingen var det ikke overraskende at en stor andel av kvinnene var enslige og at en stor gruppe menn svarte hyppigere at de enten var gift eller hadde samboer. Det er svært vanlig å etablere et samboer forhold tidlig i livsløpet og dette kan muligens forklare mønsteret med at en gruppe kvinne hadde samboer og at få kvinner svarte at de var gift. Vi stilte hallbrukerne spørsmål om de hadde omsorg for barn. Hver fjerde respondent svarte at de hadde barn som bodde hjemme. Det var neppe overraskende at vi fant forskjeller mellom menn og kvinner sett på bakgrunn av sivilstand og alder. Hver fjerde mann hadde barn som bodde hjemme og hver tiende kvinne hadde barn som bodde hjemme. For menn som var eldre enn 26 år hadde over halvparten barn som bodde hjemme.

Kort oppsummert

Den sosiale bakgrunnen til brukerne viste at det var forskjeller blant de aktive. Den typiske brukeren var i alderen 15-19 år. Han eller hun bodde hjemme hos sine foreldre og var under utdanning. Svarprofilene viste at det var forskjeller mellom menn og kvinner. De kvinnelige brukerne var betydelig yngre enn de mannlige brukere. Kvinner var i større grad elever eller studenter som bodde hjemme hos sine foreldre. Blant menn var en stor gruppe yrkesaktive og en annen gruppe menn som var under utdanning. Ved siden av at mange menn bodde sammen med foreldre var det også en stor gruppe menn som bodde sammen med ektefelle eller alene. De yrkesaktive jobbet i privat sektor selv om en større andel kvinner enn menn jobbet i offentlig sektor. Kvinner tjente betydelig mindre enn menn.

3.2 Idrettsdeltakelse

Vi vet at når det gjelder anlegg brukes disse ulikt i befolkningen til trening og konkurranse. Vi vet at bruken av anlegg blant voksne varierer blant organiserte og uorganiserte. Lysløyper og svømmehaller brukes fortrinnsvis av uorganiserte, mens idrettshaller og idrettsplasser/stadion brukes av organiserte. Svømmehaller og lysløyper brukes hyppigere enn idrettshaller og idrettsplasser/stadion (Rafoss 1991). Imidlertid har vi liten kunnskap om hvor ofte de som bruker anleggene trener og hvilke mønster vi finner mellom bruk av forskjellige anleggstyper. Undersøkelser har vist at voksne menn og kvinner er like aktive, dvs. at de trener like mye, og at menn og kvinner er aktive i ulike aktiviteter (Dølvik 1990). Hvor ofte og hvilke anlegg som brukes har vi imidlertid liten kunnskap om. Vi var derfor

interessert i ved siden av å undersøke treningshyppigheten, også å finne ut hvordan deltakelsen var i andre idrettsaktiviteter blant hallbrukerne.

Treningshyppighet

Vi vet at idrettsdeltakelse avhenger av alder og at det er forskjeller mellom kjønnene når det gjelder hvor ofte man trener. For å undersøke dette nærmere spurte vi hallbrukerne hvor ofte de trente.

Tabell 1 Treningshyppighet blant hallbrukere fordelt på kjønn. Prosent. N= 1124.

	Menn	Kvinner	Alle
En gang pr.14 dag	2	1	2
En gang i uka	11	6	10
To ganger i uka	22	20	21
Tre til fire ganger i uka	33	34	34
Fem til seks ganger i uka	22	31	24
Hver dag	10	8	9
Sum	100	100	100

I den norske befolkning svarte 10 prosent i MMI undersøkelsen at de trente 5-6 ganger i uka eller mer (Breivik & Vaagbø 1996). I vår undersøkelse var andelen blant hallbrukerne som trente 5-6 ganger i uka eller mer langt større. Tabell 1 viser at hver tredje hallbruker svarte at de trente 5-6 eller flere ganger i uka. I vårt utvalg svarte kvinner at de trente hyppigere enn menn. Treningshyppigheten varierte for de ulike aldersgruppene. I gruppen 20-25 år som hadde den høyeste treningshyppigheten svarte halvparten at de trente 5-6 ganger eller mer i uka, mens tilsvarende treningshyppighet for aldersgruppen over 36 år var fem prosent. Hallbrukere som hadde grunnskole eller gymnas som høyest fullførte utdanning var de mest aktive. Enslige trente hyppigere enn aktive som hadde samboer eller var gift. Gruppen av hallbrukere som hadde barn var mindre aktive enn gruppen som ikke hadde omsorgsoppgaver. Treningshyppigheten varierte etter kommunestørrelse. I kommuner hvor det bor flere enn 15 000 innbyggere var det dobbelt så mange aktive(41 prosent) som trente 5-6 ganger eller mer i uka enn i kommuner (18 prosent) med færre enn 5 000 innbyggere, noe som kan forklares med at i disse hallene var en større andel hallbrukere i aldersgruppen 20-25 år.

Deltakelse i ulike aktiviteter

Vi spurte hallbrukerne hvilke aktiviteter de drev med. De fleste hallbrukerne svarte at de drev med flere aktiviteter. Ved siden av fotball var det mange som drev med typiske utholdenhets- og styrkeaktiviteter som løping, styrketrening og skiturer. Dette var i stor grad aktiviteter som den enkelte kunne organisere selv. Det samme gjaldt for telemark/snowboard og svømming, men hvor tilgjengelighet til anlegg var en viktig faktor for å være aktiv. Ved siden av å drive med aktivitet som var avhengig av ytre organisering og tilrettelegging (organisasjon, anlegg) fant vi at hallbrukere i stor grad drev med aktiviteter hvor de måtte ta ansvar for egen aktivitet.

Tabell 2 Hvilke idretter drev du med i 2002? Prosentandel av hallbrukerne over15 år. N=1145.

Aktivitet	Menn	Kvinner	Totalt
Fotball	97	92	95
Løping	33	50	37
Styrketrening	31	37	32
Skiturer	26	35	28
Telemark/snowboard	17	28	20
Svømming	15	22	17
Håndball	8	28	13
Aerobic	6	26	11
Volleyball	8	15	10
Badminton	7	15	9
Basketball	9	11	9
Klatring	4	9	5

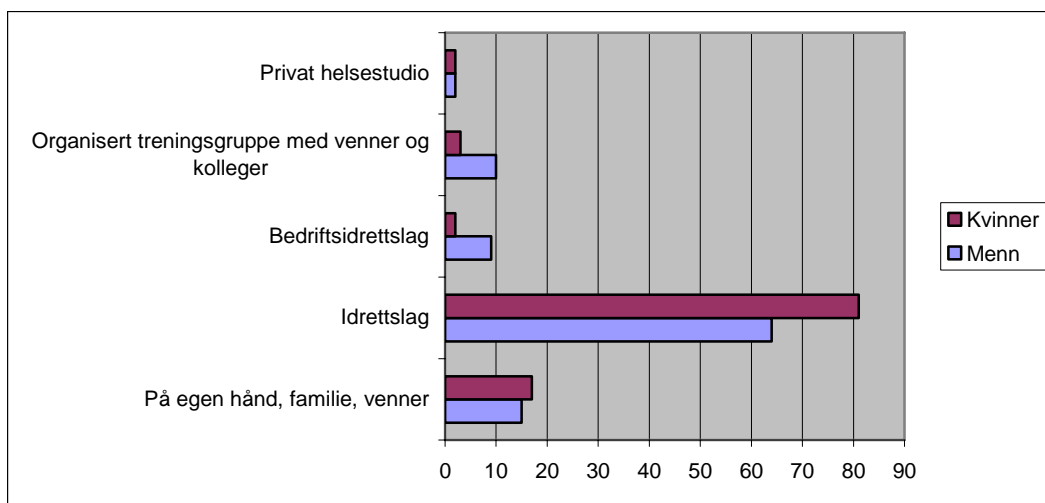
Mens det er store forskjeller i befolkningen på hvilke aktiviteter som menn og kvinner driver med viser hallbrukerne et annet aktivitetsmønster. Et gjennomgående mønster var at kvinner svarte at de deltok hyppigere i flere aktiviteter enn menn, også i aktiviteter som styrketrening og skiturer hvor tradisjonelt menn er mer aktive. En langt større andel av kvinnene drev med håndball og aerobic. Et aktivitetsmønster som samsvarer med de tradisjonelle forskjellene i idrettsdeltakelse ellers i samfunnet (Breivik & Vaagbø 1996). Hallbrukernes alder har betydning for aktivitetsvalgene. Aktiviteter som håndball, basketball, telemark/snowboard, volleyball og svømming ble i hovedsak drevet av de mellom 15-19 år, mens aktiviteter som skiturer, løpeturer og styrketrening ble drevet av grupper oppover i aldersgruppene.

Hallene fremstår som viktige treningsarenaer for hallbrukerne selv om det er forskjeller mellom kvinner og menn. På spørsmål om hvilke aktiviteter hallbrukerne drev oftest med i 2002 svarte 90 prosent av mennene og 82 prosent av kvinnene at de drev oftest med fotball. Det er kanskje ikke overraskende at så mange hadde fotball som hovedaktivitet, men kanskje noe overraskende at en av fem kvinner svarte at de drev oftest med en annen aktivitet. Blant hallbrukerne som svarte at de oftest drev med andre aktiviteter enn fotball svarte menn og kvinner forskjellig. Typiske mosjonsaktiviteter som løpeturer og skiturer var det en gruppe menn som svarte at de drev oftest med, mens blant kvinner var aerobic og håndball de idrettene kvinnene drev oftest med foruten fotball.

3.3 Organisasjonsmåte

Fafo-undersøkelsen viste at et flertall blant fysisk aktive voksne ikke var medlemmer av idrettslag. Medlemskap fordelte seg ulikt blant voksne kvinner og menn. Et flertall av kvinnene var ikke medlem av idrettslag, mens organisasjonsmåten var motsatt blant menn hvor et flertall av de aktive var medlem av idrettslag (Rafoss 1994). Hvordan folk driver fysisk aktivitet har endret seg siden 90-tallet. Andelen i befolkningen som trener i idrettslag har holdt seg stabilt, mens det for private helsestudio har vært en økning i deltakelse. Trening sammen med venner, familie og på egen hånd har hatt en markant økning (Breivik & Vaagbø 1997:27). For å få bedre kunnskap om organisasjonsmåte spurte vi hallbrukerne hvor de oftest trente og ikke overraskende svarte tre av fire at de trente oftest i idrettslag/bedriftsidrettslag. Det er idrettslagenes kjernegrupper som bruker hallene. Det var også en gruppe hallbrukere (15 prosent) som trente oftest på egen hånd eller sammen med familie.

*Figur 8 Hvilken sammenheng drev menn og kvinner oftest trening i 2002 fordelt på kjønn ?
Prosent. N= 1023.*

Vi så nærmere på om det var forskjell i de ulike aldersgruppene når det gjaldt i hvilke sammenhenger man trente oftest. Idrettslagene organiserer og aktiviserer først og fremst unge kvinner og menn. Organiseringen av aktive i tilknytning til idrettslagene faller sterkt fra slutten av tenårene og frem til 30-års alderen. Menn og kvinner følger i hovedsak samme utviklingsmønster. (Breivik & Vaagbø 1997:34). Kvinnene svarte hyppigere enn menn at idrettslaget var den viktigste organisasjonsmåten. Blant hallbrukerne endret den viktigste formen for organisering seg med økende alder, selv om idrettslagene hadde et godt grep på brukene oppover i aldersgruppene. Blant menn over 26 år trente halvparten oftest i idrettslag mens hver femte utøver trente i bedriftsidrettslag. Blant de få kvinnene som var aktive over 26 år svarte en stor andel at de trente oftest på egenhånd. Idrettslagene organiserer de yngste hallbrukerne mens organiseringen blant hallbrukerne synker noe med økende alder.

3.4 Trening i hallene og bruk av idrettsanlegg

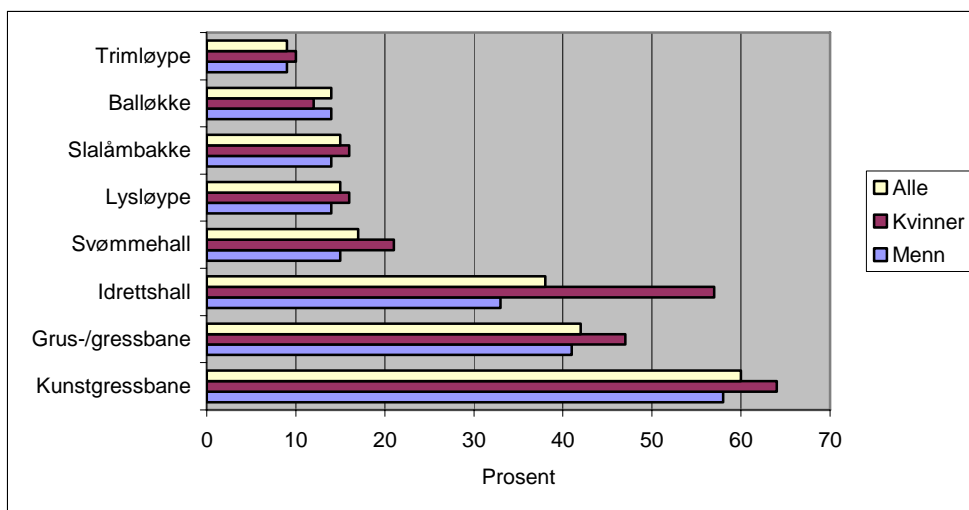
Bruken av idrettsanlegg varierer og for å kartlegge bruken var vi interessert i å finne ut hvilke andre anleggstyper hallbrukerne benyttet. Videre var vi interessert i å kartlegge hvor viktig hallen som arena var for de aktive i forhold til andre anlegg som de benyttet til trening og konkurranse.

Bruk av idrettsanlegg og hallene

Vi var interessert i å kartlegge anleggsbruk blant de aktive. Hvilke idrettsanlegg benyttet utøverne ved siden av hallene og hvilket idrettsanlegg brukte de oftest til trening ?

Kunstgressbane var det anlegget som flest benyttet ved siden av treningshall. På spørsmål om bruk av idrettsanlegg svarte 6 av 10 at de hadde brukt kunstgressbane, mens 4 av 10 hadde brukt grus-/gressbane i 2002. Ved siden av disse to anleggstypene benyttet en stor andel seg av idrettshall.

Figur 9 Bruk av idrettsanlegg fordelt på kjønn. Prosent. N=1145.

Det fremgår av figuren at kvinner benytter oftere idrettsanlegg enn menn, men at dette ikke gjaldt for alle anleggstyper. Anleggsbruken viste at det var små forskjeller i bruk av ulike anleggstyper for fotball mellom menn og kvinner. Bruken av idrettshall og svømmehall viste betydelige kjønnsforskjeller. Kvinner svarte at de hadde benyttet disse oftere enn menn.

Det var kanskje ikke overraskende at hallbrukerne svarte at de oftest brukte fotballanlegg, men noe overraskende var det at så mange respondenter svarte at de oftest trente i hallene. På spørsmål om hvilket anlegg respondentene benyttet oftest svarte hele 44 prosent treningshall. Hver fjerde (26 prosent) svarte kunstgressbane og 13 prosent gress-/grusbane. Blant hallbrukerne var det en av 10 som svarte at idrettshall var det anlegget hvor de trente oftest. Hallene er foren stor andel av brukerne en viktig treningsarena.

Tabell 3 Oftest benyttet idrettsanlegg fordelt på kjønn. Prosent. N= 806.

Anleggstype	Menn	Kvinner
Treningshall/storhall	46	39
Kunstgressbane	27	26
Gress-/grusbane	13	13
Idrettshall	7	14
Andre anlegg *	13	8
Sum		100

* Andre anlegg: balløkke, lysløype, slalåmbakke, svømmehall, trimløype

Det var liten forskjell i hvilke anlegg hvor menn og kvinner trente oftest. Fordeler vi imidlertid bruken av anlegg på de ulike aldersgruppene svarte syv av ti menn i aldersgruppen over 36 år at de trente oftest i hallene, mens menn mellom 16-19 år trente oftest på kunstgressbaner. Kvinner i de ulike aldersgruppene svarte at hallene var det anlegget hvor de trente oftest. Hallen fremstod som den en viktigere treningsarena jo eldre utøverne var. I aldersgruppen 15-19 år svarte 32 prosent at de oftest benyttet hallen, mens i aldersgruppen over 36 år svarte 69 prosent at hallen var den viktigste arenaen. På bakgrunn av svarene er det grunnlag for å hevde at hallene får økt betydning som treningsarena med økende alder.

Hvilke anlegg de ulike utøvergruppene benyttet viste store forskjeller mellom de som trente i idrettslag og bedriftsidrettslag. Blant idrettslagsmedlemmene svarte fire av ti at de oftest benyttet hallen, mens det av en stor gruppe (30 prosent) som brukte kunstgress og en stor gruppe (15 prosent) som brukte grus-/gressbane. Blant bedriftsidrettsutøverne svarte åtte av ti at de trente oftest i hallene og i den grad

de benyttet andre anlegg brukte de kunstgressbane, mens ingen svarte at de benyttet grus og gressbaner. For bedriftsidrettsutøverne er hallene den viktigste treningsarenaen.

Hallbrukerne trener regelmessig i hallen. Halvparten svarte at de trente mer enn tre ganger i uka, mens det var få som svarte at de trente mer sporadisk i hallen.

Tabell 4 Hvor ofte trener menn og kvinner i hallen? Prosent.N=1107.

Treningshyppighet	Menn	Kvinner
1 gang pr. 14 dag	3	3
1-2 ganger pr. uke	49	50
3-4 ganger pr. uke	34	35
5 eller flere ganger pr. uke	14	12
Sum	100	100

Kvinner svarte at de trente like hyppig og regelmessig som menn i hallene. Treningshyppigheten varierte sterkt med alder. Det var de yngste som trente oftest i hallene. I gruppen 16-19 år trente 56 prosent 3-4 ganger eller mer i uka, mens blant de over 36 år var det 23 prosent som trente like mye.

Vi spurte også hvor ofte hallbrukerne trente i ulike perioder i året.⁶ Treningshyppigheten varierte i de ulike periodene. Den største gruppen som utgjorde halvparten av brukerne svarte at de trente 3-4 eller flere ganger i uka var i perioden 1.januar – 31.mars, mens fire av ti brukere svarte at de var like aktive i perioden 1.oktober – 31.desember. I perioden 1.juli – 30.september svarte halvparten at de ikke trente i hallen. Fordeler vi treningen utover på de ulike ukedagene fant vi at treningshyppigheten var størst på tirsdag og torsdag hvor halvparten av hallbrukerne svarte at de trente på disse dagene. Brukerne svarte at de benyttet hallene minst i helgene. På søndag svarte to av ti at de trente i hallen og en av ti svarte at de brukte hallen på lørdager. På spørsmål om på hvilket tidspunkt de trente oftest i hallen svarte åtte av ti at de trente etter kl.18.00 og halvparten svarte at de trente i tidsrommet mellom kl.18.00-20.00. Kvinner og menn brukte hallene på ulike tidspunkt.. Det var en tendens til at kvinner trente tidligere på kvelden, mens en stor gruppe menn trente etter kl.20.00.

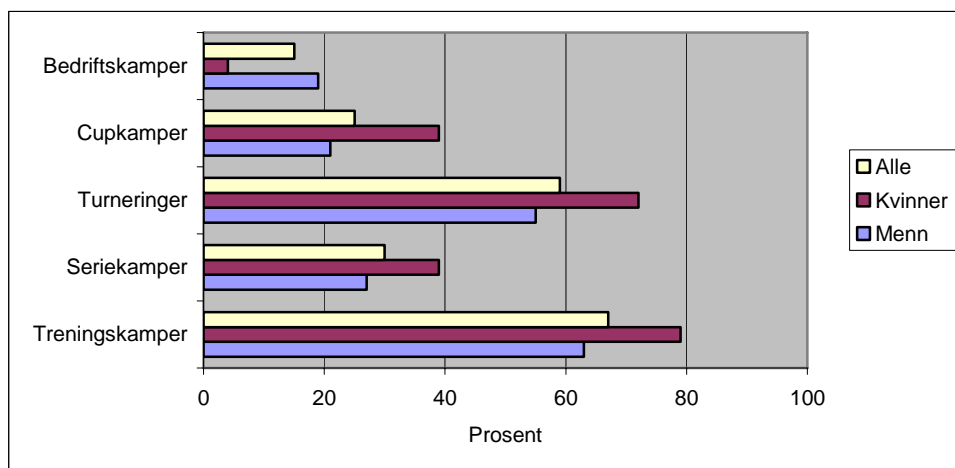
Vi undersøkte også treningshyppighet i kommuner med ulikt befolkningsgrunnlag og fant at treningshyppigheten varierte. I kommune Alta og Harstad fant vi den største gruppen som trente fem eller flere ganger i uka, mens det var i kommunene med færre enn 5000 medlemmer hallbrukerne var minst aktive. I disse hallene trente tre av fire av hallbrukerne 1-3 ganger i uka, mens i de andre hallene trente halvparten av brukerne 1-3 ganger i uka.

Treningshyppigheten blant bedriftsidrettsutøvere og aktive i idrettslag varierte; den største gruppen bedriftsidrettsutøvere trente 2-3 ganger i uka, mens den store gruppen aktive i idrettslag trente 4 eller flere ganger i hallen.

Hva slags arrangement deltok de aktive i ved siden av å bruke hallen til trening. Hallene brukes som konkurransearena. Det var bare en liten gruppe (12 prosent) som svarte at de ikke hadde spilt kamper eller deltatt på turneringer. Svarene viste at hallene ved siden av å bli brukt som treningsarena også fungerer som en viktig konkurransearena. Over halvparten av hallbrukerne svarte at de hadde deltatt på turneringer og spilt treningskamper.

Figur 10 Deltakelse i ulike arrangement i hallen. Prosent. N=1145.

⁶ Periodene var inndelt i ; (1)1.1-31.3,(2) 1.04.-30.06,(3)1.07-30.09, (4) 1.10-31.12.

Svarene viser at deltakelsen i ulike arrangement var forskjellig mellom kvinner og menn. Blant kvinnene svarte en større andel enn blant menn at de hadde deltatt på turneringer, spilt trenings-, serie- og cupkamper..

Bruken av storhallen i Alta gir andre muligheter i forhold til voksne utøvere enn treningshallene. Det var derfor ikke overraskende at en større andel av brukerne i Finnmarkshallen hadde spilt serie- og cupkamper enn blant utøverne i de andre hallene.

Transport og avstand til hallen

Vi vet at avstand og transport har stor betydning for bruk av anlegg. De fleste av hallene er plassert i kommunesentrene; Lakselv, Lyngseidet, Sandnessjøen, Kabelvåg, Melbo eller sentralt i byene Vadsø, Alta, Harstad og Mosjøen, mens Midt-Tromshallen og Lofothallen er lokalisert et lite stykke utenfor kommunesentrene Finnsnes og Leknes.

Det mest benyttete transportmiddel var egen bil. Neste halvparten av brukerne svarte at de benyttet egen bil, mens to av ti svarte at de enten gikk til hallen eller satt på med andre.

Tabell 5 Hvordan kommer du deg vanligvis til hallen ? Prosent. N=1105.

Transport	Menn	Kvinner
Til fots	18	30
Sykkel	10	11
Egen bil	53	22
Satt på med andre	17	29
Buss	2	8
Sum	100	100

Det var betydelige forskjeller mellom menn og kvinner. Kvinner gikk enten til hallen eller satt på med andre, mens menn brukte i langt større grad egen bil. Offentlig transportmiddel ble i liten grad brukt til hallen og i den grad buss ble benyttet var det kvinnene som tok bussen.

På spørsmål hvor langt det var det til hallen fra eget bosted svarte 60 prosent at de bodde innen 5 kilometer fra hallen og en av fem hallbrukere bodde innen 1 kilometer fra hallen. En liten gruppe (6 prosent) svarte at de bodde mer enn 20 kilometer fra hallen. I forhold til brukere av andre innendørsanlegg varierte avstanden lite fra bosted til anlegg. Sammenlikner vi boavstanden til treningshallene med avstanden med brukere av idrettshaller og svømmehaller var det en prosentvis like stor brukergrupper av disse innendørshallene som bodde innen 5 kilometer fra anleggene (Olsen & Giske 1994,1996).

3.5 Frivillig engasjement

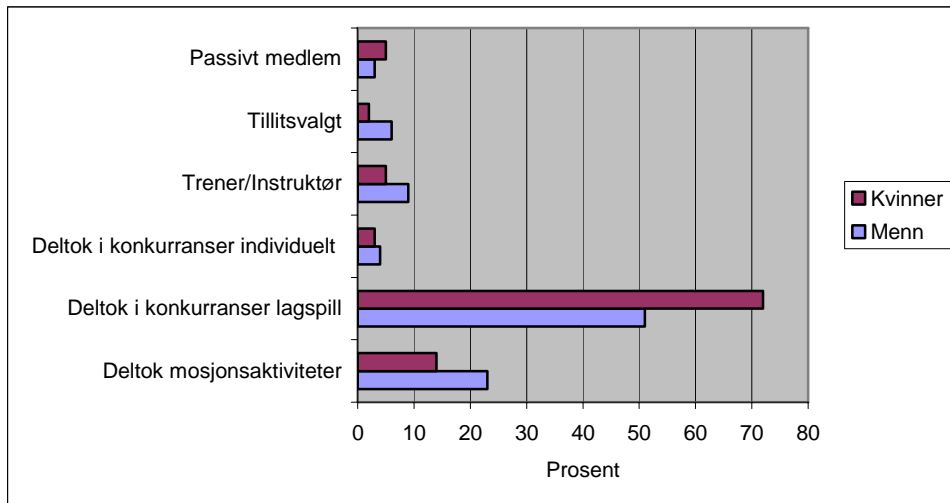
En utbredt forestilling er at du må være medlem av et idrettslag for å få tilgang til anlegg. Noe overraskende svarte 16 prosent av utøverne at de ikke var medlemmer i idrettslag. Riktignok hadde 11

prosent i denne gruppen vært medlemmer tidligere, mens fem prosent svarte at de aldri hadde vært medlemmer. Medlemskap var nært knyttet til alder. I aldersgruppen 16-19 år svarte 9 av 10 at de var medlemmer av idrettslag, mens 7 av 10 i aldersgruppen over 36 år svarte at de var medlemmer.

På hvilken måte var medlemmene engasjert i idrettslaget? Det enkelte medlem ble spurt om sitt engasjement og kunne krysse av for et eller flere alternativ. Blant medlemmene svarte 60 prosent at de konkurrerte i lagidrett, mens 20 prosent svarte at de deltok i mosjonsaktiviteter.

Hvordan var engasjementet blant menn og kvinner?

Figur 11 Engasjement blant medlemmer av idrettslag fordelt på kjønn. N=1086. Prosent.

Engasjementet varierte mellom kvinner og menn ved at kvinner i større grad deltok i konkurranser mens menn hyppigere svarte at de deltok i mosjonsaktiviteter. Vi fant at det var vanligere blant menn å være instruktør/trener og være tillitsvalgt i idrettslaget.

Tillitsverv

Vi spurte hallbrukerne om de hadde tillitsverv som leder, dommer eller trener. En av fem svarte at de hadde tillitsverv og andelen som hadde tillitsverv økte med alder. I aldersgruppene over 26 år svarte fire av ti at de hadde tillitsverv. Dobbelte så mange menn som kvinner svarte at de hadde tillitsverv.

3.5 Oppsummering

Menn som gruppe har den sosiale dominansen på arenaene. Det er den maskuline fotballkulturen som dominerer blant brukerne over 20 år. Blant hallbrukerne får hallen økende betydning som idrettsarena for menn oppover i aldersgruppene. Bruken av hallen gjenspeiler også den sosiale bakgrunnen til utøverne. Kvinnene som deltar i konkurranseidrett er enten skoleelever eller studenter mens vi blant menn finner en gruppe som er under utdanning og en gruppe yrkesaktive menn. Hallbrukere kan deles inn i tre aktive grupper på bakgrunn av treningshyppighet skiller eg ut; (1) Kvinner i aldersgruppen 16-19 år. Denne gruppen trente like som menn og deltok hyppigere i flere forskjellige idrettsaktiviteter enn sine jevnaldrende menn, (2) En gruppe menn i alderen 20-25 år som trente oftest i hallene og var svært konkurranseaktive, (3) En gruppen av mannlige bedriftsidrettsutøvere over 36 år som spilte kamper og deltok i cupen. Den gruppen hadde den lengste sesongen inne i hallene og deltok lite i fotball utendørs. I de ulike lokalsamfunnene er hallene den viktigste treningsarenaen for en stor gruppe og betydningen av hallen øker oppover i aldersgruppene.

Diskusjon og perspektivering

Utbygging av anlegg kan være et middel for å utbre aktiviteter og legge forholdene til rette for idrett og fysisk aktivitet for grupper i befolkningen. Sammenhenger mellom anlegg og bruk av anlegg er sammensatt og komplisert. Hvilke grupper i samfunnet som får tilgang og hvilke grupper som tar i bruk anlegg avhenger av en rekke forhold. Det foregår endringer i samfunnet innen idrettsfeltet; idrettens strukturer endres og tradisjonelle aktiviteter tar i bruk nye arenaer. Et fotballanlegg er ikke lenger bare en fotballbane, men et mangfold av anleggstyper for fotball. Siden 1990-årene har det blitt bygd en rekke nye anleggstyper for fotball; kunstgressbaner, ballbinger, stadion og store innendørshaller. Hallene endret den idrettslige infrastrukturen i lokalsamfunnene. Hallene gjorde det mulig for grupper i befolkningen å trene og konkurrere innendørs.

I det følgende skal jeg først dra sammen funnene og drøfte disse i forhold til andre undersøkelser. Deretter vil jeg trekke inn MMI data for å sammenlikne hallbrukerne med bruk av fotballanlegg generelt. Videre vil jeg drøfter anleggenes lokale betydning for idrettsdeltakelsen i et kjønnsperspektiv.

I denne undersøkelsen har vi stilt en rekke spørsmål som tar for seg bruken av hallene;

❖ *Hvilke grupper bruker hallene ?*

Den største gruppen hallbrukere var i alderen 15-19 år. Den sosiale bakgrunnen til brukerne viste at det var forskjeller blant de aktive. Den typiske brukeren bodde hjemme hos sine foreldre og var under utdanning. Bruken av hallene var ulik oppover i aldersgruppene. Svarprofilene viste at det var forskjeller mellom menn og kvinner. De kvinnelige brukerne var betydelig yngre enn de mannlige brukere. Kvinner var elever eller studenter som bodde hjemme hos sine foreldre. Blant menn var en stor gruppe yrkesaktive og en annen gruppe menn som var under utdanning. Ved siden av at mange menn bodde sammen med foreldre var det også en stor gruppe menn som bodde sammen med ektefelle eller alene. De yrkesaktive jobbet i privat sektor selv om en større andel kvinner enn menn jobbet i offentlig sektor. Kvinner tjente betydelig mindre enn menn. Utdanningsnivå og yrkessammensetning blant hallbrukerne sammenfaller med den sosiale profilen til de som bruker idrettshaller hvor det var relativt mange skoleelever og studenter og arbeidere (Olsen & Giske 1995). Hvorvidt det er den samme populasjonen som bruker idrettshallene i lokalsamfunnene som er undersøkt er vanskelig å svare, men på spørsmål om valg og bruk av idrettsanlegg svarte fire av ti hallbrukere at de hadde brukt idrettshall.

Hva karakteriser mannlige og kvinnelige brukere ?

Menn utgjør den største gruppen brukere i hallene på kveldstid. Tre av fire hallbrukere var menn. Det kan være interessant å sammenlikne bruken av treningshallene med bruken av andre store innendørsanlegg som idrettshaller og svømmehaller. (Giske & Olsen (1994) sin undersøkelse av et utvalg idrettshaller viste at det var noen flere jenter/kvinner enn menn som brukte idrettshallene og at over halvparten av brukerne var under 16 år. Ser vi på prosentandelen over 15 år som bruker idrettshallene i det norske samfunn er det en overvekt av menn i aldersgruppene 15-59 år som trener en gang i uka eller mer i idrettshallene selv om kjønnsforskjellene blir mindre oppover i aldersgruppene (Breivik & Rafoss 2004). Dette er et aktivitetsmønster som har mye til felles med bruken av idrettshaller hvor det er en klar overvekt av kvinner blant de yngre hallbrukerne og en større overvekt av menn blant de eldre hallbrukerne. Den største gruppen kvinner var under 20 år, mens den største gruppen menn var over 20 år. I undersøkelse til Olsen & Giske (1994) utgjorde kvinnene 40 prosent av idrettshallbrukerne over 16 år. Når det gjaldt svømmehallbrukere som var over 16 år var det et flertall menn som brukte svømmehallene. Undersøkelse av bruken svømmehaller i det norske samfunn viser at det er kvinnene som er den største brukergruppen, men at bruken varierer med alder. I aldergruppen 15-24 år er det menn som er i overvekt i svømmehallene. Blant svømmehallbrukere som er 25 år eller eldre øker kjønnsforskjellene blant de som trener regelmessig (Breivik & Rafoss 2004). I forhold til andre store innendørsanlegg som svømmehaller og idrettshaller brukes

treningshallene av en stor gruppe aktive under 20-år som i idrettshallene, mens bruken blant eldre varierer. Treningshallene brukes i forhold til svømmehaller og idrettshaller av færre aktive oppover i aldersgruppene. I forhold til brukere av svømmehaller og idrettshaller er kjønnsforskjellene store. Treningshallene brukes av få kvinner i forhold til svømmehaller og idrettshaller og forskjellene øker med alderen. Svømmehaller og idrettshaller brukes av kvinner over 20 år, mens det er få kvinner som bruker treningshallene.

Hvor ofte bruker de hallene ?

Hallbrukerne er som gruppe svært aktive i forhold til befolkningen. De fleste trener en eller flere ganger i uka. Blant hallbrukerne som svarer at de trener to eller flere ganger i uka er andelen nesten dobbelt så stor som i befolkningen.⁷ Blant hallbrukerne var de ti meget aktive mens i befolkningen er en av ti meget aktive (Breivik & Vaagbø 1997:10). Blant de meget aktive hallbrukerne var andelen kvinner størst. Hallbrukere kan deles inn i tre aktive grupper på bakgrunn av treningshyppighet; (1) Kvinner i aldersgruppen 16-19 år. Denne gruppen trente like mye som menn og deltok hyppigere i flere forskjellige idrettsaktiviteter enn sine jevnaldrende menn, (2) En gruppe menn i alderen 20-25 år som trente oftest i hallene og var svært konkurranseaktive i fotball, (3) En gruppen av mannlige bedriftsidrettsutøvere over 36 år som spilte kamper og deltok i cupen. Den gruppen hadde den lengste sesongen inne i hallene og deltok lite i fotball utendørs.

Hvor stor betydning har anlegget som treningsarena ?

Undersøkelsen viser at hallene har stor betydning som treningsarena. Det er dette anlegget hallbrukerne bruker oftest. Svarene fra menn viste at hallene hadde større betydning som treningsarena enn for kvinner. Blant hallbrukerne får hallen økende betydning som idrettsanlegg for menn oppover i aldersgruppene. Mannlige utøvere bruker sjeldnere andre idrettsanlegg i kommunen ved siden av treningshallene. Hallene fungerer som sosiale møteplasser for voksne menn som trener fotball.

Bruken av hallen gjenspeiler også den sosiale bakgrunnen til utøverne. Kvinnene som deltar i konkurranseidrett er enten skoleelever eller studenter mens vi blant menn finner en gruppe som er under utdanning og en gruppe yrkesaktive menn.

4.1 Brukerprofil i forhold til andre fotballanlegg

For å gi et innblikk i bruken av anlegg kan det være hensiktsmessig i denne sammenheng å se på bruken av andre store kostnadskrevede innendørsanlegg.

Hva karakteriserer brukerprofilen i hallene i forhold til andre fotballanlegg ?

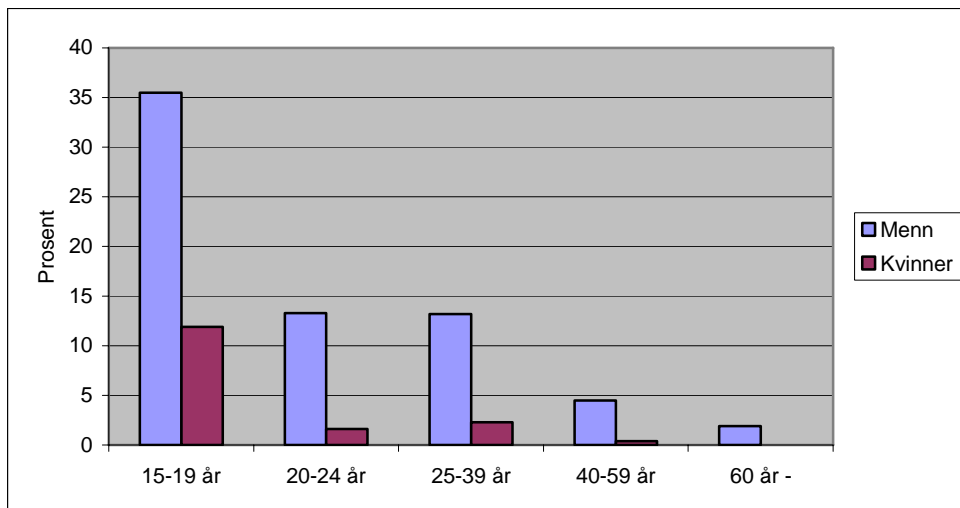
Bruken av anlegg henger nødvendigvis ikke sammen med geografisk utbredelse og antall anlegg. Det finnes langt færre svømmehaller (1200) og idrettshaller (505) enn fotballanlegg (4 320), mens bruken i befolkningen er langt hyppigere blant de som trener regelmessig og sporadisk i svømmehaller og idrettshaller enn i fotballanlegg (Breivik & Rafoss 2004).

Bruken av hallene var ulik for menn og kvinner. Hallene er først og fremst en treningsarena for menn. Videre endret bruken av hallene seg oppover i aldersgruppene ved at kjønnsforskjellene økte. Dette er et mønster som også gjelder for befolknings bruk av fotballanlegg. MMI data avdekket at bruken mellom ulike anleggstyper i befolkningen varierte. Fotballanlegg var den anleggstypen hvor ulikheten var størst mellom menn og kvinner i befolkningen sammenliknet med anlegg som svømmehaller,

idrettshaller etc. Blant de som trente regelmessig over 15 år svarte 9.5 prosent av mennene at de brukte fotballanlegg, mens blant kvinner svarte 1.9 prosent at de trente regelmessig.

Figur 12 Prosentandel av befolkningen over 15 år som trener i fotballanlegg en eller flere ganger i uka fordelt på kjønn og alder. N= 4048.

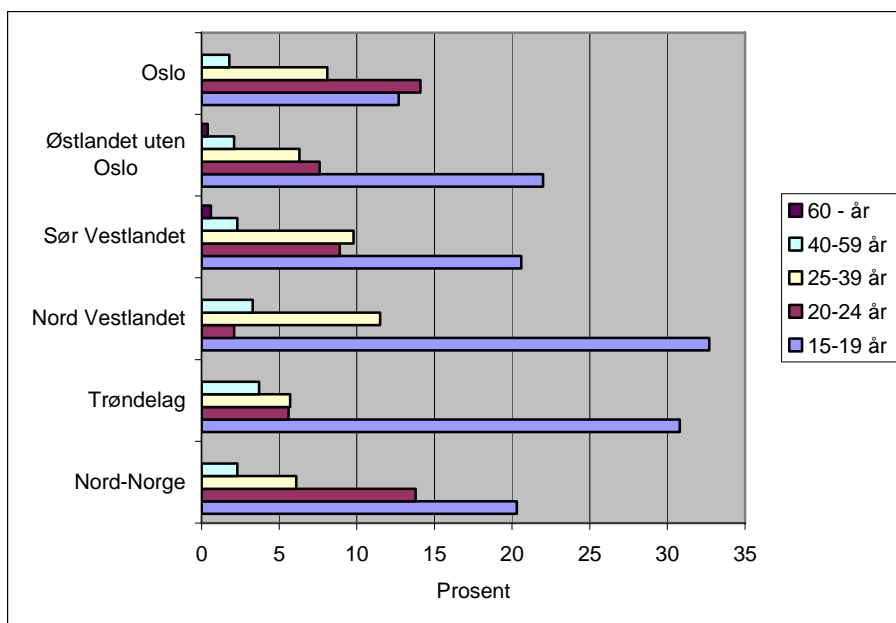
⁷ De som trener fem eller flere ganger i uka betegnes som ”meget aktive”.

Fotballanlegg brukes i hovedsak av menn i aldersgruppene 15-19 år. Kjønnforskjellene er store selv om mange kvinner i aldersgruppen 15-19 år svarte at de trente regelmessig i anleggene. Det var også i denne aldersgruppen vi fant de fleste kvinnelige hallbrukerne. Blant de mannlige hallbrukerne fant vi et tilsvarende mønster ved at mange var aktive oppover i aldersgruppene. Hallene ser imidlertid ut til å aktivisere større grupper menn oppover i aldersgruppene enn andre anleggstyper for fotball.

Vi kan se på anleggsutbyggingen som et kultiveringsprosjekt som førte til at distriktene og spesielt kommuner i Nord-Norge fikk en anleggsdekning som gav befolkningen gode muligheter for idrettsdeltakelse. Idrettsbevegelsen var som frivillig organisasjon med bred sosial basis demokratisk inkluderende, samtidig som organisasjonen virkeliggjorde velferds-kulturen. Gjennom alliansen mellom STUI og den lokale idrettsbevegelse ble det bedrevet en aktiv distriktpolitikk på overføring av midler fra sentrum til periferi, ut fra en forestilling om geografisk rettferdighet (Slagstad 1998). Anleggsdekningen i de tre nordligste fylkene er for fotballanlegg i forhold til resten av landet over gjennomsnittet. MMI data kan si noe om hvordan befolkningen bruker fotballanlegg i de ulike landsdelene ?

Figur 13 Prosentandel av befolkningen som trener en eller flere ganger i uka fotballanlegg fordelt på alder og landsdel. N= 4048.

Anleggsbruken varierte lite mellom landsdelene. På Nord-Vestlandet (6,8 prosent) og i Oslo (6,3 prosent) fant vi den prosentvis største andelen i befolkningen som brukte fotballanlegg regelmessig. Det fremgår av figuren at det var mange oppover i aldersgruppene som svarte at de var regelmessig aktive i Oslo og på Nord-Vestlandet. Felles for landsdelene var at bruken av anleggene var knyttet til aldersgruppen 15-19 år, med unntak av Oslo hvor det var en forholdsvis større andel i aldersgruppen 20-24 år enn i aldersgruppen 15-19 år som brukte fotballanlegg.

Det var betydelige forskjeller i bruken mellom kvinner og menn i de forskjellige landsdelene. Bruken blant menn som trente regelmessig i fotballanlegg varierte i befolkningen mellom Østlandet uten Oslo (8 prosent) og i Oslo (13 prosent), mens bruken blant kvinner varierte mellom Nord-Vestlandet (3 prosent) og i Oslo (1 prosent).

4.2 Kjønn og anleggsbruk

Anlegg blir sjelden diskutert i et kjønnsperspektiv.⁸ En diskusjon om hvordan anleggene brukes er også en undersøkelse om hvilket kjønn som bruker anleggene. Undersøkelser har vist at sosiale strukturer i idretten er forholdsvis varige sosiale ordninger som bl.a. fordeler ressurser som ledere, trenere, etc. Fordeling av verv i organisasjonen er knyttet til kjønn. Menn er overrepresentert jo høyere opp man kommer i makthierarkiet (Fasting 1989,1995,1999). Dette er ordninger i idretten som består av strukturer og normer. Kjønnsmakta ligger innebygd i sosiale strukturer ved fordeling av goder, som i denne undersøkelsen tar for seg menn og kvinners bruk av anlegg. Å undersøke kjønne strukturer i anlegg er viktig fordi de er med på å danne rammebetingelse for menn og kvinners idrettsdeltakelse. Strukturer som kan oppfattes som ei interaktiv meningsramme som påvirker og blir påvirket av samhandlingsprosesser. Hovden (1997) hevder at konstruksjon av kjønn har basis i sosiale og materielle strukturer. Hallene er viktigere for menn enn for kvinner og i den grad kvinner deltar er det unge kvinner som er svært konkurranseaktive.

Idretten er en viktig arena for formidling av en kulturs symbolsystemer. Konkurransetidrett er et eksempel på en sammenheng hvor kjønne kulturer produseres og reproduseres. Fordeling av anlegg som ordninger for deltakelse i idrett er med andre ord ikke kjønnsnøytrale. Undersøkelser viser at bruk av anlegg og tid er bestemt av levetilstandene. Kvinner bruker tiden annerledes enn menn. Fritiden for kvinner er relativ og finns mellom ulike andre gjøremål. Dette forutsetter at kvinner kan bruke tiden fleksibelt. Pfister peker på dette forholdet:

⁸ I rapporten fra det Sundbergutvalget "Finansiering av statlig idrettspolitik. Kartlegging, vurdering og forslag til bedre måloppnåelse" ble ikke menns og kvinners ulike anleggsbehov tematisert.

”Only if sport facilities are located near the home and could be used round the clock could women use this *in between time* for sport activities” (Pfister 1993:161).

Det at kvinner trenger fleksibilitet ser vi ikke minst hvordan kommersielle treningsinstitutter legger til rette for å tiltrekke seg kvinner. I en av kommunene i denne undersøkelsen, Alta ble det første kommersielle treningssenteret åpnet i 2000 og fikk på kort tid 1200 kvinner som kunder (Rafoss & Rolland 2001). Private helsestudio aktiviserer langt flere voksne kvinner enn idrettslagene i denne kommunen. MMI data viser at det er i private helsestudio vi finner den største gruppen i befolkningen som trener regelmessig, nemlig kvinner mellom 25-40 år.(Breivik & Rafoss 2004). Kjønn konstrueres blant annet på grunnlag av den måten idretten blir organisert og strukturert. Betrakter vi anlegg som plasser for å drive idrett som sosiale konstruksjoner er kjønn en forklaring på forskjellene vi finner i anleggsbruk og mellom anleggstyper. Klein (1993) fremhever dette poenget med at når lokale myndigheter lokaliserer anlegg;

”actually support traditional sex roles rather than help break down existing disadvantages suffered by women” (Klein 1993:152).

MMI data viser at det i private helsestudio er 15.1 prosent voksne kvinner som trener regelmessig. Dette er tre ganger flere enn voksne menn som trener regelmessig i fotballanlegg (Breivik & Rafoss 2004).

I et samfunnsvitenskaplig perspektiv kan det å kjønne bruken av anlegg få frem kulturelle kjønnskoder. Ved å søke etter mønster i vår kontekst fremstår det variasjoner som avdekker ulik bruk av anlegg (Acker 1992). Innendørs fotballarena fremstår som en mannsdominert arena. Hallene er lite tilgjengelig for andre grupper enn de som er organisert i idrettslag og driver konkurranseidrett. I moderne samfunn preget av likestillingsdiskurser blir kvinner og menn ofte gjort like gjennom å bli fremstilt som aktører uten kjønn, som handler innenfor kjønnsnøytrale institusjonelle rammer (Hovden 2000). De innendørs fotballarenaene er med på å konstruere kjønn slik bruken er organisert gjennom klubbene. Det kan være vanskelig å gjennomskue kjønn som sosialt differensieringsprinsipp. De betydninger mannsdominans har for kvinners vilkår blir ofte omskrevet og forsøkt forstått på andre måter. Idrettsanlegg kan vi forstå som sosiale strukturer, eller forholdsvis varige sosiale ordninger som fordeler ressurser. Anlegg som ressurs forstår jeg ikke som noe kjønnsnøytralt, men som materielle gjenstander som uttrykker sosiale praksiser.

Hva slags anlegg som bygges og hvor de plasseres er interessant å undersøke ut fra et kjønnsperspektiv. Anlegg kan sees på som sosiale møteplasser og rammer for kvinner og menn som strukturerer forskjeller. Et perspektiv blir derfor å identifisere kjønnsdeling for å komme på sporet av sosiale og kulturelle betydning anleggene har for kjønnsdifferensiering. Alta er et eksempel på et lokalsamfunn hvor denne differensieringen er tydelig for innendørstrening; menn over 20-år trener i storhallen, mens kvinner over 20- år trener i private helsestudio.

Dersom det er slik at treningstilbud for kvinner i økende grad springer ut av institusjoner fremfor organisasjoner er forståelse av strukturer som fremmer eller hindrer forholdet mellom organisasjon og individ av sentral betydning for å forstå kulturelle endringer. Organisasjoner har mindre å si for den enkelte og den enkelte forlater gjerne organisasjoner for å finne noe tilsvarende innenfor andre institusjonelle rammer (Hirschmann 1970). Særlig kvinner under 30-år deltar mindre enn menn på samme alder i idrettslag (Rafoss & Rolland 2001). Det er en tendens til at unge voksne kvinner velger å sjekke inn på private helsestudio i stedet for å ikle seg en medlemsrolle i et idrettslag. Vi kan si at dette er et eksempel på at uformelle nettverk tar hånd om funksjoner som idrettsorganisasjoner tok hånd om tidligere. Det private markedet har overtatt de mer ekspressive funksjoner til idrettslagene. Studier på lokalt nivå dokumenterer en slags polarisering mellom det prosessorienterte og aktivitetsbaserte og det prestasjonsorienterte og interessebaserte. Idrettsdeltakelsen blant kvinner i private helsestudio kan karakteriseres som organisert individualisme tilpasset kvinners interesser og verdier. Vi kan snakke om en marginalisering blant fysisk aktive kvinner med hensyn til frivillig organisering. Eksemplet viser til varierte organisasjonsmåter, praksiser, regelverk og materiell som

danner ulike vilkår for deltakelse. Hallene fremstår i et slikt perspektiv som funksjonsbestemte dvs som anlegg med krav til areal, banestørrelse og utstyr.

Barland (2002) sin studie av et offentlig flerbruksanlegg avdekket både en tradisjonell bruk og kommersiell virksomhet; et anlegg som tilfredsstilte klubbgodet som fotball og håndball og kommersielle tjenester som aerobic, svømming og sykkel. Idrettslagene kan leie delanlegg og individuelle brukere kan kjøpe billetter og årskort slik at enten klubben eller den enkelte kan organisere treningsvirksomheten. I vårt utvalg inngår hallen i Mosjøen i et slikt flerbruksanlegg. Ved å åpne idrettsanleggene til alle som betaler, gjør at klubbene i Mosjøen ikke har den samme ramme for forpliktende deltakelse og at bruken av hallen ikke bare er et klubbgodet. Det var også i denne hallen at den uorganiserte aktiviteten var størst. Til nå er det mest vanlig å ha adgang til hallene gjennom et idrettslag, mens i Mosjøen får aktive tilgang som betalende. Hallen gir muligheter for individuelle tilpasninger for aktive til andre aktiviteter enn de som baserer seg på et medlemsbasert fellesskap og deltakelse i frivillig arbeid. I Mosjøen er hallen og andre delanlegg åpne for de som betaler årskort til Kippermoen Idrettspark. Et strukturelt kjennetegn ved idrettslagene er at de ofte har en monopolstilling i forhold til bruken av kommunale anlegg. Organiseringen av hallene utfordrer i liten grad disse strukturene. Det kan se ut til at bruken av rommet har ført til en uniformering og hallene fremstår lett som begrensende i forhold til bruk overfor andre grupper enn de som har vært på "banen" tidligere.

Avslutning

Brukere av treningshallene er ulike i forhold til bruken av idrettshaller og svømmehaller. Kjønnsforskjellene er betydelige ved at det er få voksne kvinner som trener regelmessig i treningshallene. Aktivitetsprofilen i befolkningen viser at i svømmehaller og idrettshaller trener voksne kvinner mer regelmessig oppover i aldersgruppene. Aldersprofilene er svært forskjellige for treningshaller og svømmehaller/idrettshaller. Fordelingen på de ulike aldersgruppene i befolkningen viser at svømmehaller og idrettshaller aktiviserer mange brukere fra ulike grupper regelmessig. I treningshallene reduseres brukerne i større grad med økende alder.

I denne rapporten har det sentrale vært å undersøke hva som karakteriserte anleggsbrukerne. En egen rapport vil hva slags effekt etablering av hallene i de ulike kommuner i Nord-Norge hadde på idrettsdeltakelsen. En rapport vil ta for seg finansiering, organisering og drift av hallene. Det andre aspektet som i denne sammenheng er viktig, nemlig idrettspolitiske beslutningsprosesser vil være tema for en egen rapport. Av særlig interesse blir det å klarlegge ulike aktørers rolle i prosessene fra ideen om hallene kom opp til anleggene ble realisert i de forskjellige lokalsamfunnene.

Litteratur

Acker,J (1992): Gendering organizational theory, i Mills A.J. og P.Tanced, eds.: Gendering Organizational Analyses. California: Sage Publications.

Augestad,P.(2003): Skolering av kroppen. Om kunnskap og makt i kroppsøvingsfaget. Doktorgradsavhandling. Universitetet i Oslo.

Augestad, P (2000): Rommets betydning. Essay i vitenskapsteori. Høgskolen i Telemark

Bale,J (1985): Sportens rationelle landskaber, i Centring nr.2 1985,s.100-110.

Bale,J (1993): The Spatial development of the Modern Stadium. Int. Rev. for Sociology of Sport, Volum 28, no 2/3, s.121-135.

Bale,J (1995) Sport as Theatre ? Some ambiguities of the Segmented World of Sportscape, i Weiss.O & Schultz, W(red):"Sport in Space and Time. Vienna University Press, s.253-264.

Barland,B (2002): Domus Athletica – Et anlegg for fremtida.NIH – rapport nr.11,2000/01.

Bourdieu,P(1999): Meditasjoner. Pax forlag.Oslo.

Breivik,G & Rafoss,K (2004): Aktivitet, barrierer og verdier. En kartlegging og analyse av anleggsbruk i den norske befolkning. Arbeidsnotat.

Breivik,G & Vaagbø.O.(1999): Jakten på det gode liv. Utviklingen i fysisk aktivitet i den norske befolkning i perioden 1985-1997. Norges Idrettshøgskole.

Dietrich,K(red).(2002):Socialisation and the Social Change in Movement Culture and Sport. University of Copenhagen.

Drivenes,I. (1994) Eiере og driftsmodeller ved idrettshaller i Akershus fylke. Hovedfagsoppgave, Norges Idrettshøgskole, Oslo.

Elias,N.& Dunning.E. (1986): Från riddatrs spel til fotbollcup.Stockholm.

Erstad,N (1996): Bruken av idrettsanlegg i Vestfold. Prosjektoppgave. Høgskolen i Telemark.

Fasting,K (1989): Women`s Lives – consequences for leisure and sports ? Nytt om kvinneforskning (13),4:18-26.

Fasting,K (1993): Female leaders in the Norwegian Confederation of Sports, i Giess-Stuber, P & I.Hartmann-Tews,eds.:Frauen und Sport in Europa.St.Augustin:Academica Verlag.

Fasting,K., Scraton,S.,Pfister, G.Bunual,A.(1999): The Experience and Meaning of Sport and Exercise in the Lives of Women in Some European Countries. Report prepared for and with financial assistance of the International Olympic Committee. Oslo: Norwegian University of Sport and Physical Education.

Goksøyr,M (red.) (1996): Kropp, kultur og tippkamp. Universitetsforlaget.

Goksøyr, M & Olstad, F.(2002):Fotball. Norges Fotballforbund 100år. Norges Fotballforbund.

- Guttman,A (1979): From ritual to record. University press.
- Hapnes,O.K.(1998): Elvepadling i Sjoa. Forhold omkring bruk og brukere av riksanelegget for elvepadling i Sjoa. Hovedfagsoppgave. Norges Idrettshøgskole.
- Hellevik,O (1977): Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap. Universitetsforlaget.
- Holm,K (1995): Løkkebruksundersøkelsen. En undersøkelse av 15 balløkker i fylkene Vestfold, Oppland og Telemark. Samlet rapport fra vinter- og sommerundersøkelsen. Høgskolen i Telemark.
- Hompland,A (1984): Bygda og ballen. Sport og kultur som lokal interaksjon og symbolsk integrasjon, i Sosiologi i dag 3/84,s.73-86.
- Hovden,J (1999): It is Worth the Price ? Women`s Involvement in Leadership and Coaching in Sport Organization in Norway. Women in Sport & Physical Activity Journal (8),1:23-46.
- Hovden,J (2000):Makt, motstand og ambivalens. Betydninger av kjønn i idretten. Avhandling for graden doctor rerum politicarum. Universitetet i Tromsø.
- Haavind,H (1994): Kjønn i forandring – som fenomen og forståelsesmåte. Tidsskrift for Norsk Psykologiforening (31),9:767-783.
- Jespersen,E & Riiskjær,S (1980): Idrettsfaciliteter I Ringsted kommune. Forlaget Bavnebanke.
- Jørgensen, T.K & Sandall.T (2000): Storhallen som gymsal. En empirisk undersøkelse av bruken av Finnmarkshallen som undervisningsrom ved Alta Videregående skole. Prosjektoppgave.HIF.
- Kjensli,M (2001): Mulige organisasjonsløsninger for Norges Golf forbund i fremtiden. Hovedfagsoppgave idrett og friluftsliv. Høgskolen i Telemark.
- Klein,M-L (1993): Social-Spatial Conditions Affecting Women`s Sport: The Case in the Ruhr Area, I International Review for the Sociology of Sport, Vol 28, no 2/3 1993,s.145-159.
- Kulturdepartementet, idrettsavdelingen (1997): Idrettsanleggsregisteret rapport nr.2.
- Kulturdepartementet, idrettsavdelingen (1997): Idrettsanleggsregisteret rapport nr.3.
- Kulturdepartementet & Norges Idrettsforbund (2003): Tilstandsrapport 2003. Om idrett og fysisk aktivitet i Norge. Akilles.
- Langkaas,L (red.) (1997): Nasjonalatlas for Norge: Idrett. Statens kartverk, Hønefoss.
- Løberg,K (1988): Idrettshaller. Litt om kostnader og finansiering/drift. Notat. Trondheim.
- Olsen,A (1994): Sognahallen – vurdering av bruk og moglege ringverknader. Vestlandsforskning. VF-rapport 6/94.
- Olsen,A.M& Giske,R.(1994): Idrettshaller i fokus. En sluttrapport fra hallbruksundersøkelsen. Norges Idrettshøgskole og Kulturdepartementet, Oslo.
- Olsen,A.M & Giske,R (1996): Svømmehallbrukere og bruk av svømmehaller. Kulturdepartementet, Idrettsavdelingen, Oslo.
- Olsen,A.M (1999): Bruk og brukere av stadioanlegg. Rapport fra prosjektet Idrettsanlegg 2000 Nr.3 1999/00.

- Olsen, A.M (1996): Forskning i tilknytning til idrettsanlegg og idrettsutøvelse. Notat til programforberedende utvalg NFR: Idrettens omfang, betydning og betingelser i det norske samfunn, Norges Forskningsråd.
- Olsen,AM (2000): Anleggstyper og anleggsbruk. Rapport nr.10, 2000/01 Norges Idrettshøgskole.
- Pfister,G(1993):Appropriation of the Environment, Motor Experiences and Sporting Activities of Girls and Women, i International Review for the Sociology of Sport. 2/3 1993,s.159-174.
- Protinus (2003a): Bruk av idrettsanlegg –nasjonalundersøkelse av flerbrukshaller og svømmehaller.
- Protinus (2003b): Bruk av idrettsanlegg – nasjonalundersøkelse av fotballhaller og ishaller.
- Ingebretsen,O.J.(1988): Tilskudd til idrettsanlegg 1947-1987. Kultur- og vitenskapsdepartementet, Oslo.
- Ingebretsen,O.J.(1989): Tilskudd til idrettsanlegg fordelt på anleggstyper 1947- 1987. Kultur- og vitenskapsdepartementet.
- Rafoss,K. (1991): Kommuneplan idrett. Idrettens kontaktutvalg i Alta. FDH-Undervisning 1991:2.
- Rafoss,K (1999):”Storhall – et mangfoldig idrettsanlegg for befolkningen i Alta ?” Paper presentert på nordisk forsknings konferanse om ”Idrettsanlegg – Idrettspolitik” , Bø i Telemark 29.-30 oktober 1999.
- Rafoss,K.&Rolland,C.(2001): Kvinner tar S.A.T.S. – På lag uten idrettslag. Paper presentert på nordisk forskningskonferanse om ”Idrettspolitik som styrket mening og skapende kraft”, i Bø i Telemark 3.-4.desember 2001.
- Skjerk,O (2001): Dameudvalgets inderlige overflødigheit. Kvindehåndbold i Danmark 1900-1950. Ph.d.afhandling. Københavns universitet.
- Slagstad,R.(1998): De nasjonale strateger. Pax, Oslo.
- Spradley,J.P & Curdy, D.V(1988): The Cultural Experience. Ethnography in Complex Society.
- Statistisk Sentralbyrå (2002): Levkårsundersøkelsen 2001. Oslo – Kongsvinger.
- Støve,O.W.(1998): Alpinanlegg. Forhold omkring bruk og brukere av et utvalg norske alpinanlegg. Hovedfagsoppgave. Norges Idrettshøgskole.
- Sørli, K.(2001): Kommune-Demografi. NIBR-Prosjektrapport 2001:5.
- Tangen,J.O.(1997): Samfunnets idrett. Doktorgradsavhandling. Universitetet i Oslo.
- Tangen.J.O.(2001a): Silent Expectations, Silent Knowledge, and the Movements that Connect. A System Theoretical Attempt to explain the Use and Non-Use of Sport facilities.(Submitted for publication)
- Tangen.J.O. (2001b): Making the Space. A Sociological Perspective on Sport and its Facilities.(Submitted for publication).
- Tangen,J.O.(2001): Idrettsanlegg og anleggsbrukere – tause forventninger og taus kunnskap. Upublisert notat. Bø.

Tangen,J.O.(2003): Tause forventninger og taus kunnskap – en oversett sammenheng mellom idrettsanlegg og deres brukere. Idrettsforum.org/artikler.

Torkildsen,G (2000): Leisure and Recreation Management. E & FN Spoon. London og New York.

Weber,M (1973): Den protestantiske etikk og kapitalismens ånd. Oslo.

Vedlegg 1 Spørreskjema

Spørreskjema til brukere av treningshall

Dette er et spørreskjema i forbindelse med et prosjekt som gjennomføres ved Høgskolen i Finnmark. Hensikten med prosjektet er å øke kunnskapen og forståelsen om de som trener i storhaller.

Har du spørsmål i tilknytning til prosjektet, kan du kontakte Kolbjørn Rafoss tlf 78 45 02 53 ved Høgskolen i Finnmark eller Øyvind Granerud tlf. 95 93 57 78..

Samtlige data blir behandlet anonymt.

Spørsmålene besvares ved å sette inn ett eller flere kryss ved det/ de svaralternativ som passer for deg, eller ved å fylle inn tekst på linje.

Idrettslig bakgrunn.

1. Hvor ofte trener du ?

1	En gang p.r. 14 dag	☐
2	En gang i uka	☐
3	To ganger i uka	☐
4	Tre til fire ganger i uka	☐
5	Fem til seks ganger i uka	☐
6	Hver dag	☐

2. Hvor mange timer p.r. uke trener du i gjennomsnitt ?

_____ timer p.r. uke

3. Hvor ofte trener du utendørs og innendørs i **sommersesongen** (april-september) ? Kryss av for antall utendørs- og innendørstreninger.

	Utendørs		
Innendørs			
1	En gang pr.uke	☐	☐
2	To ganger pr.uke	☐	☐
3	Tre til fire ganger pr.uke	☐	☐
4	Fem til seks ganger pr. u	☐	☐
5	Hver dag	☐	☐

4. Hvor ofte trener du utendørs og innendørs i **vintersesongen** (oktober- mars) ? Kryss av for antall utendørs og innendørs treninger pr.uke ?

	Utendørs	Innendørs	
1	En gang pr. uke	☐	☐
2	To ganger pr.uke	☐	☐
3	Tre til fire ganger pr.uke	☐	☐
4	Fem til seks ganger pr.uke	☐	☐
5	Hver dag	☐	☐

5. I hvilke sammenhenger har du drevet trening i 2002? Kryss av **ett eller flere** alternativ.

1	På egen hånd, med familie, venner	☐
2	Idrettslag	☐
3	Bedriftsidrettslag	☐
4	Organisert treningsgruppe med venner, kolleger	☐
5	Private kurs/Helsestudio	☐

6. I hvilken sammenheng drev du **oftest** trening i 2002 ? Kryss av **ett** alternativ.

1	På egen hånd, med familie, venner	☐
2	Idrettslag	☐
3	Bedriftsidrettslag	☐
4	Organisert treningsgruppe med venner, kolleger	☐
5	Private kurs/Helsestudio	☐

7. I hvilke av de følgende sammenhenger vil du foretrekke å trene dersom du kunne velge? Sett kun **ett** kryss.

1	På egen hånd, med familie, venner	☐
2	Idrettslag	☐
3	Bedriftsidrettslag	☐
4	Organisert treningsgruppe med venner, kolleger	☐
5	Private kurs/Helsestudio	☐

8. Hvilke idrettslige aktiviteter drev du med i 2002 ? Kryss av for **ett eller flere** svaralternativ.

1	Aerobic/gymnastikk	☐
1	Basketball	☐
2	Fotball	☐
3	Håndball	☐
4	Innebandy	☐
5	Klatring	☐
6	Løpeturer	☐
7	Badminton	☐
8	Skiturer	☐
9	Styrketrening med apparater eller annen belastning	☐

- 10 Svømming
- 11 Telemark/ snowboard
- 12 Volleyball
- 13 Annet, hva? _____

9. Hvilken aktivitet drev du oftest med i 2002 ?
Kryss av **ett** alternativ.

- 1 Basketball
- 2 Aerobic/gymnastikk
- 2 Fotball
- 3 Håndball
- 4 Innebandy
- 5 Klatring
- 6 Løpeturer
- 7 Badminton
- 8 Skiturer
- 9 Styrketrening med apparater eller annen belastning
- 10 Svømming
- 11 Telemark/ snowboard
- 12 Volleyball
- 13 Annet, hva? _____

Trening i storhallen.

14. Hvilket år begynte du å trene regelmessig innendørs i hallen ?

1995 1996 1997 1998 1999

2001 2002

15. Hvor ofte trener du i storhallen ?

- 1 En gang p.r. 14 dag
- 2 En gang i uka
- 3 To ganger i uka
- 4 Tre til fire ganger i uka
- 5 Fem til seks ganger i uka
- 6 Hver dag

10. Deltok du i konkurranser i noen av de følgende aktivitetene i 2002 ?

- 1 Håndball, basketball, volleyball
- 2 Innebandy
- 3 Langrenn, hopp, kombinert
- 4 Snowboard, alpint, telemark
- 5 Friidrett
- 6 Kampsport
- 7 Annet

16. Hvor ofte trener du i hallen per uke i ulike perioder i året ? Sett av **ett** kryss for hver periode.

Periode/ Antall ganger pr.uke	0	1-2	3-5	6-
1 1.januar - 31.mars	☐	☐	☐	☐
2 1.april – 30.juni	☐	☐	☐	☐
3 1.juli – 30. september	☐	☐	☐	☐
4 1.oktober - 31.desember	☐	☐	☐	☐

11. Hvilke idrettsanlegg har du brukt/ brukt oftest i 2002 ?

Brukt i 2002. *Brukt oftest i 2002.*
Kryss av **ett** Kryss av **ett**
Eller flere **Alternativ**
alternativ

- 1 Balløkke
- 2 Storhall
- 3 Kunstgressbane
- 4 Gress-/grusbane
- 5 Lysløype
- 6 Slalåmbakke
- 7 Idrettshall
- 8 Svømmehall
- 9 Trimløype
- 10 Annet, hva? _____

17. I hvilken tidsperiode på døgnet trener, konkurrerer og/ eller mosjonerer du **oftest i storhallen** ? Kryss av for **ett** alternativ.

- 1 Kl 08 - 16
- 2 Kl 16 - 18
- 3 Kl 18 - 20
- 4 Kl 20 - 23

12. Hva er din hovedmotivasjon for å drive med fysisk aktivitet?

13. Hvilke(n) fysisk(e) aktivitet(er) ville du gjerne drevet med hele livet?

18. Hvilke ukedager trener du vanligvis i storhallen?
Kryss av for **ett eller flere** alternativ.

- 1 Mandager
- 2 Tirsdager
- 3 Onsdager
- 4 Torsdager
- 5 Fredager
- 6 Lørdager
- 7 Søndager

19. Hvilke aktiviteter trener du i storhallen , og hvilke aktiviteter trener du oftest ?

	<i>Trener.</i>	<i>Trener oftest.</i>
	Kryss av for ett eller flere svaralternativ	Kryss av for ett svaralternativ
1 Fotball	☐	☐
2 Håndball	☐	☐
3 Volleyball	☐	☐
4 Basketball	☐	☐
5 Innebandy	☐	☐
6 Tennis	☐	☐
7 Styrketrening med apparater	☐	☐
8 Badminton	☐	☐
9 Friidrett	☐	☐
10 Klatring	☐	☐
11 Annet	☐	☐
-----	☐	☐

20. Har du spilt kamper i storhallen ?

- 1 Ja gå til spørsmål nr. 21.
 2 Nei gå til spørsmål nr 22.

21. Nedenfor finner du ulike svar. Kryss av for **ett eller flere** alternativ.

- 1 Treningskamper
 2 Seriekamper
 3 Turneringskamper
 4 Cupkamper
 5 Bedriftskamper

22. Hvem trener eller mosjonerer du oftest sammen med når du er i storhallen ? Kryss av for **ett** alternativ.

- 1 Trener oftest individuelt
 2 Lagkamerater
 3 Arbeidskolleger
 4 Skolekamerater
 5 Venner/ kjente
 6 Andre, hvem?

23. Hva er de to viktigste grunnene til at du trener i storhallen?
 Kryss av for **to** alternativer.

- 1 Jeg liker miljøet og det er fin atmosfære
 2 Treningen foregår på gunstige tidspunkt
 3 Kan trene på mitt nivå
 4 Lett å passe treningen inn mellom andre gjøremål
 5 Får veiledning og instruksjon
 6 Varierte og morsomme aktiviteter
 7 For å bedre og vedlikeholde helsen
 8 Fordi det skaper trivsel å bruke kroppen sammen med andre
 9 Fordi det skaper trivsel å ta seg ut fysisk

24. Har du spilt fotball på følgende nivå sesongene 2001 eller 2002 ?

- 1 Eliteserie herrer
 2 1.divisjon herrer
 3 2. divisjon herrer
 4 Eliteserie damer
 5 1. divisjon damer
 6 3 - 8 divisjon
 7 Junior

25. Hvordan kommer du deg vanligvis til hallen ?
 Kryss av **ett** svaralternativ.

- 1 Til fots
 2 Sykkel
 3 Egen bil
 4 Satt på med andre
 5 Buss

26. Hvor langt er det til hallen fra der du bor ?

- 1 Mindre enn 1 km
 2 Fra 1 til 5 km
 3 Fra 6 til 10 km
 4 Fra 11 til 20 km
 5 Fra 21 km til 50 km
 6 Mer enn 50 km

27. Hvis du trener i hallen på **dagtid**, hvor ofte trener du ?

- 1 Ja, 1 gang
 2 Ja, 2-3 ganger
 3 Ja, 4-5 ganger
 4 Ja, mer enn 5 ganger
 5 Nei, aldri

28. Hva slags trening driver du **oftest** på dagtid ?
 Kryss av et alternativ.

- 1 Undervisning
 2 Egentrening
 3 Organisert trening

29. Hvor mange timer trener du i hallen på **dagtid** i uka ?
 _____ timer

Frivillig engasjement i idrettslag.

30. Er du, eller har du vært medlem av idrettslag ?
 1 Ja, er medlem i dag gå til spørsmål nr 31.
 2 Ja, har vært medlem tidligere, men har sluttet gå til spørsmål nr 35.
 3 Aldri gå til spørsmål nr 35.

31. Hvis du var medlem av idrettslag i 2002:
- 1 Driver med konkurranseidrett
 - 2 Sluttet med å drive konkurranseidrett da jeg var _____ år gammel.
 - 3 Har aldri drevet konkurranseidrett
32. Hvis du er medlem av idrettslag i 2002, på hvilken måte var er du engasjert i idrettslaget/ -lagene?
Kryss av for **ett eller flere** svaralternativ.
- 1 Deltar i mosjonsaktiviteter
 - 2 Deltar i konkurranseidrett lagspill
 - 3 Trener/ instruktør
 - 4 Tillitsvalgt
 - 5 Deltar i konkurranseidrett individuelt
 - 6 Passivt medlem av idrettslag
 - 7 Annet, hva?
-
33. Har du for tiden oppgave som tillitsvalgt, leder, dommer eller trener i idrettslag, eller har hatt slike oppgaver i løpet av de siste fem år ?
- 1 Ja, har nå
 - 2 Ja, men ikke nå
 - 3 Nei
34. Er du villig til å påta deg frivillig arbeid i idrettslag som dommer, trener eller leder?
- 1 Ja
 - 2 Nei
 - 3 Vet ikke
35. Har du vært med i frivillige organisasjoner som krever dugnadsarbeid fra medlemmene?
- 1 Ja gå til spørsmål nr 36.
 - 2 Nei gå til spørsmål nr 37.
36. Sett kryss ved det utsagnet du er mest enig i. Sett bare **ett** kryss.
- 1 Trives med dugnadsarbeid
 - 2 Jeg er med på dugnadsarbeid fordi det er pålagt av organisasjonen
 - 3 Jeg har/ hadde aldri tid til dugnadsarbeid og betaler meg derfor fri
 - 4 Jeg synes ikke noe om dugnadsarbeid og betaler meg derfor fri
 - 5 Dugnadsarbeid er en av grunnene til at jeg ikke lenger er med i organisasjoner som krever dugnadsarbeid
37. Kryss av for det du synes passer best for deg – kun **ett** alternativ.
- 1 Har stort sett alltid drevet med trening/mosjon
 - 2 Begynte å trene i voksen alder
 - 3 Trente/mosjonerte tidligere, men har hatt lengre opphold
38. Hvis du skal beskrive din egen form, hvilket utsagn synes du passer best for deg? Kryss av for **ett** svaralternativ.
- 1 Meget god form
 - 2 God form
 - 3 Middels form
 - 4 Dårlig form
 - 5 Meget dårlig form
- ### Bakgrunnsopplysninger.
39. Hvor gammel er du?
_____ år.
40. **Kjønn?**
- 1 Mann
 - 2 Kvinne
41. **Sivilstand?**
- 1 Gift
 - 2 Samboer
 - 3 Enke/ enkemann
 - 4 Fraskilt/ separert
 - 5 Enslig
42. Hva er din hovedbeskjeftigelse?
- 1 Student/skoleelev
 - 2 Pensjonist
 - 3 Trygdet
 - 4 Arbeidsledig
 - 5 Hjemmевærende
 - 6 Ansatt arbeider
 - 7 Ansatt funksjonær
 - 8 Selvstendig uten ansatte
 - 9 Selvstendig med ansatte
 - 10 Annet
-
43. Må du følge faste arbeidstider (inkl. turnus, skiftarbeid)/ en fast timeplan på skole/ høgskole, eller har du mulighet til å legge opp arbeidstiden/ skole-/ studietiden slik du selv ønsker det ?
- 1 Må følge faste tider
 - 2 Har mulighet til å legge opp tiden slik jeg selv ønsker det
44. Hvis du er i arbeid, arbeider du i privat, fylkeskommunal/ kommunal eller i statlig virksomhet ?
- 1 Privat
 - 2 Fylkeskommunal/ kommunal
 - 3 Statlig
45. Hva er din høyeste fullførte utdanning ?

- 1 Grunnskole, ungdomsskole
- 2 Yrkesrettet utdanning utover grunnskolen
- 3 Gymnas eller videregående skole
- 4 Høyskole/ universitet av 1-5 års varighet (lærerutdanning, sykepleie, cand.mag. eller lignende)
- 5 Høyskole/universitet over 5 år (embetseksamen/ hovedfag)

46. Omtrent hvor stor vil din bruttoinntekt bli i år 2002 ?

- 1 inntil 50 000 kr
- 2 50 - 100 000 kr
- 3 100 -150 000 kr
- 4 150 - 200 000 kr
- 5 200 - 300 000 kr
- 6 300 - 400 000 kr
- 7 Over 400 000 kr

47. Har du barn som bor hjemme ?

- 1 Nei
- 2 Ja, ett
- 3 Ja, to

4 Ja, tre eller flere

48. Bor du sammen med noen?

- 1 Jeg bor sammen med foreldre
- 2 Jeg bor sammen med ektefelle/ samboer
- 3 Jeg bor alene
- 4 Bor i kollektiv
- 5 Annet, hvem? _____

Tusen takk for hjelpen!